

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİ VE DİN ÖĞRETİMİ ALANINA ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Halit EV*

ÖZET

Bu makalede, öncelikle Cumhuriyetin hemen öncesindeki yıllar ve Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirme sistemi ve din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme üzerinde durulmuştur. Daha sonra din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme konusunda İlahiyat Fakültelerinin devre dışı bırakılmış olmasının sonuçları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kavramlar: din öğretimi, öğretmen yetiştirme, din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme

TEACHER TRAINING SYSTEM IN THE TURKEY AND TEACHER TRAINING FOR THE FIELD OF RELIGIOUS TEACHING

ABSTRACT

In this article, the teacher training system before and during the republic epoch and the teacher training system for the field of religious teaching have been argued. Moreover, the results of deactivating the theology faculties in the process of religious teacher training has been evaluated.

Key words: religious teaching, teacher training, teacher training for the field of religious teaching.

PROBLEM

Demokratik bir toplumda eğitim, hem kurum hem de uygulama alanı olarak bireylerin çevresi ile gerçeklik ilişkileri kurmalarında, sorgulayıcı ve eleştirel düşünmelerinde, olgu ve olaylar arasında sebep-sonuç ilişkileri kurmalarında, hayat boyu öğrenmeyi alışkanlık haline getirerek yetişmelerinde ve gelişmelerinde önemli görevler yerine getirmek zorundadır.¹ Bu tür niteliklere sahip eğitim anlayışı ve uygulamalarının, insan gelişimine verdiği değer kadar

* Doç. Dr., DEÜ İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ S. Çetin Özoğlu (2005), "Din Öğretiminin Eğitim Bilimleri Boyutu", *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar*, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya, Editör: İkrım Çınar ve Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, s. 322.

üretken, hoşgörülü ve barışı amaç edinmiş demokratik toplumların oluşumuna da hizmet edeceği açıktır.² Sözü edilen bu niteliklerin eğitim ve uygulamalarında nasıl görünür hâle getirilebileceği meselesi ise ülkemiz ve dünya ülkelerinin üzerinde çalıştığı önemli alanlardan birini oluşturmaktadır.

Eğitim ve öğretim etkinliklerinde başarıyı etkileyen çok sayıda faktör olmakla birlikte öğretmenler, bunların en önemlilerinden biri olarak kabul edilir. Onlar eğitim sisteminde önemli görev ve sorumlulukları yerine getiren, anahtar figür sayılabilecek kişilerdir. Öyle ki, onlar derslerinin önceden belirlenmiş amaçlarını dikkate alarak; içerik ve onunla bağlantılı bir şekilde, kullanılacak uygun yöntem ve materyallerin neler olduğu vb. konularda çeşitli kararlar vermek durumunda olan profesyonellerdir.³

Profesyonellik gerektiren bir mesleğin mensubu olan öğretmenlere toplumların, genellikle kendilerini sosyal-siyasal açıdan yeniden inşa ettikleri belirli dönemlerde, alışılmışın üzerinde önem verdikleri görülmüştür. Bu dönemler çoğu zaman toplumlar için kültürün değişmeye açık, toplumsal dinamizmin daha güçlü olduğu, toplumsal değişme taleplerinin arttığı, adeta yeni bir kültür üretme sürecinin başladığı yeniden kuruluş dönemleridir. Bu dönemlerde toplumda yeni olanı tanıma isteğindeki artışa karşılık vermek üzere inkılâbın liderlerinin oluşturulan yeni düzenin kurulmasında eğitimden yararlanma eğilimleri eğitim ve öğretmenin önemini arttırmıştır.⁴ Bu açıdan, yani toplumsal işlevi açısından bakıldığında öğretmenlerin ve bir kurum olarak eğitimin en geniş anlamdaki rolünün, belli anlayışlar paralelinde toplumun kültürünü inşa etmek, toplumsal örgütlenmeye katkıda bulunmak ve bu anlamda oluşan yapıyı korumak olduğu söylenebilir.⁵

Öğretmelerin değişim ve dönüşüm bakımından birinci derecede önemli oluşları, eğitim amaçlarının gerçekleşmesinde en iyi araç olarak görülmeleriyle yakından ilgilidir. Onların bu konuları aynı zamanda çeşitli gelişim özellikleri gösteren öğrencileriyle iletişim kurabilme ve gerektiğinde onların hayatlarında önemli ölçüde etkili olmalarıyla da ilgilidir. Çünkü kimi zaman kullanılan

² Gönül Akçamete (2005), “Öğretim Birliği Yasası Kapsamında Din Öğretimi ve Öğretmen”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 508-518, Malatya, s. 514.

³ Gertrude Durusoy-Gönül Durukafa (1996), “A Comparative Study On Teacher Training In German And Turkish Universities”, *Teacher Training For The Twenty First Century*, Editör: Galip Karagözoğlu, ss. 213-220, İzmir, s. 213.

⁴ Abdulvahap Özpolat (2008), “İnkılâpçı ve Muhafazakâr Devlet-Toplum Anlayışlarının Eğitim ve Öğretmenlik Mesleğindeki Yansımaları”, *Millî Eğitim*, Sayı 179, ss. 230-240, Yaz/2008, s. 233-234.

⁵ Özpolat (2008), *agm*, s. 230.

yöntem ve tekniklerin yerine öğretmenin dürüstlüğü, güvenilirliği ve kimliği önemli bir rol oynar.⁶

Günümüzde bir iletişim ve etkileşim süreci olarak da kabul edilen eğitim, katılımcılarının birbirinden öğrendiği, bir başka deyişle öğretmenin de öğrencilerinden bir şeyler öğrendiğini kabul ettiği karşılıklı bir gelişim süreci olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bugünün eğitim anlayışı, bir tarafın diğerlerini dönüştürmeye, onları etkilemeye çalıştığı, yetenekleri sınırlayan geleneksel eğitim anlayışından,⁷ herkesin kendi davranış ve düşüncelerini diyalog içerisinde sorgulamaya açık hâle geldiği, karşılıklı öğrenmenin mümkün olduğu bir eğitim anlayışına evrilmiştir. Artık farklı din ve din anlayışlarından, değişik kültürel ortamlardan gelen öğrencilerin fark edilmeye başlandığı sınıf ortamlarına ulaşıldığını söylemek mümkündür.⁸

Profesyonel bir meslek olarak kabul edilen öğretmenlik, Milli Eğitim Temel Kanununda da; devletin, eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olarak nitelendirilmiştir.⁹ Avrupa Birliği Öğretmen Yetiştirme Raporunda ise profesyonel bir öğretmen için; öğretim, öğrenme ve çalışmaya ilişkin araştırma sonuçlarına dayalı bilgiyle yoğrulma, etkili öğretme, öğrenme ve çalışma süreçlerinin geliştirilmesi için zengin ve geçerli deneyimlere sahip olma gibi özelliklerden söz edilir. Onlar ayrıca özerk ve yetkin, öğrencileriyle ilgilenen, eleştirel yapısı gelişmiş bir entelektüel; mesleğiyle ilgili özerk meslek örgütlerinde sorumluluk alabilen ve meslek etiğini benimsemiş kişiler de olmalıdır. Onlar, mesleklerinin profesyonelleri olarak; araştırmaya dayalı bilgiyi ve geçerliği kanıtlanmış eğitimle ilgili tecrübelerini öğretme, öğrenme ve uygulamalarına aktarma becerisine sahip, ayrıca bilgi ve tecrübeleri kendi alanlarına da aktarabilen ve öğrencileriyle güçlü ilişkiler kurabilen nitelikli eğitim personeli olarak tanımlanmaktadır.¹⁰ Bu bakımdan, yani öğretmenlerin sözü edilen bu nitelikleri kazanarak kendilerini profesyoneller olarak görebilmelerini sağlamak bakımından, onların

⁶ Kari Flornes (2003), “Çoğulcu Toplamların Okullarında Zorunlu Din Öğretimi”, Çev: Şehbal M. Gökdal, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar 28-30 Mart 2001-İstanbul*, ss. 143-154, ME Basımevi, Ankara, s. 146-147.

⁷ Eva Irmtrud Conrads (2009), *Systemisch-konstruktivistische Ansätze und ihre mögliche Perspektive in der Religionspädagogik und -didaktik mit Blick auf den Religionsunterricht an Berufskollegs*, Von der Philosophischen Fakultät der Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen zur Erlangung des akademischen Grades einer Doktorin der Philosophie genehmigte Dissertation, Tag der mündlichen Prüfung: 13.05.2009, İndirildiği Tarih: 28.01.2010, s. 120.

⁸ Conrads (2009), *age*, s. 236-237.

⁹ *Millî Eğitim Temel Kanunu, Madde: 43.*

¹⁰ T. C. Yükseköğretim Kurulu (Temmuz 2007), *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*, Ankara; (<http://www.yok.gov.tr/content/view/16/52/>; İndirildiği Tarih: 20.08.2010), s. 88. (Bundan sonraki dipnotlarda “YÖK (Temmuz 2007)” olarak verilecektir.

yetiştirilmesi meselesi eskiye göre çok daha önemli hâle gelmiştir. Bir başka deyişle çağımızın ihtiyaçlarına uygun bir öğretmen yetiştirme sisteminin nasıl oluşturulacağı meselesi önem arz etmektedir.

Öğretmen yetiştirme sistemi, eğitim sisteminin dayandığı esaslar ve eğitimdeki gelişmişlik düzeyi kadar, toplumların ekonomik, kültürel, siyasal, sosyal yapıları ve çağdaş gelişmelerden de etkilenir ve sürekli değişiklik gösterir.¹¹ Değişen bir sistem içerisinde, yukarıda da söz edildiği gibi, öğretmenlerin rol ve sorumlulukları, işlevleri de değişir ve yeniden belirlenir. Özellikle Cumhuriyet döneminde bu alanda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde din öğretimi alanında görev alacak öğretmenlerin rol ve sorumluluklarına da bir takım yeniliklerin getirildiği görülür.¹²

Çeşitli sebeplere bağlı olarak izah edilebilecek olan eğitim ve din alanında yaşanan gelişmeler, din öğretimi programlarına farklı yaklaşımların uygulamaya aktarılmasının hızlanmasını sağlamış, bu da alanın öğretmenlerinin rol ve sorumluluklarının değişmesinde etkili olmuştur. Çünkü din öğretimi programlarında, öğretim strateji ve yöntemlerinde bu anlamda yapılacak köklü değişikliklere bağlı olarak değişen ve gelişen bakış açıları, öğretmenlerin rol ve sorumluluklarını etkileyerek öğretmen yetiştirme sisteminin yeniden ele alınması gereğini ortaya çıkarmaktadır.¹³ Böyle bir sonuç ise bir taraftan görev tanımlarının tekrar ele alınmasını, bir taraftan da buna bağlı olarak yetiştirilmelerinde izlenecek yeni yolların bulunmasını ve bunun din öğretimi alanında nasıl farklılaştığını ortaya konulmasını gerektirmesi bakımından önemlidir.

Bütün bunlara rağmen din alanına öğretmen yetiştirme meselesinin din-devlet ilişkilerinden, bir kısım aydının dine olan yaklaşımından oldukça etkilendiği, hatta belki de çoğu zaman bu tercihlerin çok daha önemli olduğu da unutulmamalıdır. Cumhuriyetin daha erken dönemlerinde ortaya çıkan yeni inkılâbın kendini eğitim kurumu üzerinden topluma benimsetme durumu, öğretmenlere her zamankinden daha fazla önem verilmesini gerektirmiştir.¹⁴

¹¹ Cemil Öztürk (2005), “Cumhuriyet Döneminde İlköğretim ve Genel Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılanma”, *V. Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002), Eğitim*, Cilt IV, Yayına Hazırlayan: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, ss. 31-62, Ankara, s. 32-36; Cemal Tosun (2005a), “Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni ve Din Görevlisi Yetiştirme Alanında Değişme”, *V. Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002), Eğitim*, Cilt IV, Yayına Hazırlayan: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, ss. 85-111, Ankara, s. 85; Akçamete (2005), *agb*, s. 508.

¹² Tosun (2005a), *agb*, s. 85.

¹³ Akçamete (2005), *agb*, s. 514.

¹⁴ Özpolat (2008), *agm*, s. 236.

Yeni rejimin felsefesini yansıtan ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu doğrultusunda gerçekleştirilen milli eğitim reformuna rağmen, Osmanlı Devleti yenileşme döneminden itibaren toplumu ve eğitim sistemini yakından etkileyen kurumlar ve zihniyet ikileşmesi sorunu fiilen çözülememiştir. Günümüzde de varlığını sürdüren bu problem, ilim ve siyaset çevrelerini yakından etkilemekte,¹⁵ dolayısıyla din alanına öğretmen yetiştirme meselesine kadar yansımaktadır. Nitekim Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen yetiştirme konusunda birçok dalda önemli adımlar atılırken Tevhid-i Tedrisat gereği açılan din öğretimi kurumlarına öğretmen yetiştirme nasıl olacağı üzerinde durulmamış, çoğu yerde bu okulların öğretmenlikleri kapatılan medresenin mezunlarına bırakılmıştır.¹⁶ Benzer şekilde Cumhuriyet döneminin ilk (Darülfünun) İlahiyat Fakültesi mezunlarının öğretmenlik meslek bilgisi dersleri almış olmalarına rağmen¹⁷ din dersleri ve İmam Hatip Mektepleri meslek dersleri öğretmenliklerine atanmaları yoluna gidilmemiştir.¹⁸

Sözü edilen zihniyet probleminin hâlâ devam ettiğini gösteren son örnek olarak Yükseköğretim Kurulunun 26 Mayıs 2006 tarihli Genel Kurul toplantısında aldığı karar gösterilebilir. 6 Haziran 2006 tarihinde rektörlüklere gönderilen bu kararda 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere İlahiyat Fakülteleri bünyelerinde yer alan İlköğretim DKAB Öğretmenliği Programlarının Eğitim Fakültesi ile Eğitim Bilimleri Fakültesine, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü olarak aktarıldığı bildirilmektedir.

Böyle bir kararın hangi gerekçelerle alındığı ve bunların ne kadar bilimsel ve gerçekçi olduğu, hangi verilere dayandığı, ileriye dönük olarak ne tür sonuçlar doğurabileceği vb. sorular üzerinde durulmaya değer konulardır. Bu soruların cevaplarını doğrudan bulabilmek oldukça güç olsa da yapılan bazı çalışmalar, bu konuların açıklığa kavuşmasında ve zihniyetin arka planının anlaşılmasında önemli bilgiler ve ipuçları sunmaktadır.

Yükseköğretim Kurulunun 2006 yılında aldığı kararla İlahiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirme bakımından işlevsiz hale getirilmesinin, kararın alındığı günlerde üzerinde pek durulmadığı tahmin edilen; fakat gelenen

¹⁵ Veli Öztürk (1997), *Türkiye’de Din Eğitimi ve Siyaset (TBMM Zabıtlarında Din Eğitimi Tartışmaları 1920-1990)*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, s. 3.

¹⁶ Tosun (2005a), *agb*, s. 90.

¹⁷ Ömer Okutan (1980), *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretimi Öğretmeni Yetiştirme Sorunu*, AÜ Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 58.

¹⁸ M. Şevki Aydın (2005), *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstibdamı*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, s. 75; Halit Ev (2001b), “İlahiyat Fakülteleri İle İlgili Bir Model Önerisi”, *Tabula rasa-felsefe-teoloji*, Yıl: 1, Sayı: 2, ss. 129-149, Isparta, s. 135; Halit Ev (2003), *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir, s. 52.

noktada bazı belirtilerinden söz edilebilecek olumsuzlukları belirleyerek alınabilecek tedbirlere ışık tutmak hem genel öğretmen yetiştirme sistemi hem de din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme bakımından önemlidir. Çünkü öğretmen yetiştirme sisteminin bir parçası olan bu alanda yaşanabilecek olumsuzlukların etkisi diğer alanlara göre daha fazla olma ihtimali yüksektir.

Diğer taraftan, AB ülkelerinde öğretmen eğitimi; *öğretmen adaylarının seçimi, hizmet öncesi, işe başlama eğitimi, hizmet içi eğitim ve uzmanlık eğitimi* şeklinde dört basamaktan oluşmakta ve bu eğitimin meslekî kariyerin söz konusu dört basamağını da kapsaması gerektiği kabul edilerek din dersi dâhil olmak üzere tüm dallarda benzer şekilde uygulama yapılmaktadır. Dolayısıyla öğretmen eğitimi sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde açık ve dinamik bir sistem olarak kabul edilmektedir.¹⁹ Ülkemizdeki durum ise, yukarıda sözü edilen kararın nitelik kaygılarından çok zihniyet farklılığından kaynakladığı izlenimi uyandırması nedeniyle, din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme meselesinin daha da önemle ele alınmasını gerektirmektedir.

O hâlde makalenin problemini aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür:

“Din alanına öğretmen yetiştirme, hangi aşamalardan geçerek ülkemizin genel öğretmen yetiştirme sistemine dâhil edilebilmiş ve bu bakımdan hangi uygulamalar etkili olmuştur? Asıl önemlisi ise İlahiyat Fakülteleri bünyesinde yer aldığı zaman diliminde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programı mezunlarının eğitim bilimleri alanındaki başarıları ortada iken, bu program/bölümün Eğitim Fakülteleri bünyesine aktarılmasının gerekçeleri neler olabilir? Bunlar bilimsel ve haklı gerekçeler midir, bu karar olumlu ve olumsuz hangi sonuçlara yol açabilecektir? Bir başka deyişle; din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme bakımından İlahiyat Fakültelerinin devre dışı bırakılmış olması hangi sonuçları ortaya çıkarabilir ve konuyla ilgili hangi tedbirlerin alınması faydalı olacaktır?”

İşte bu amaçlarla makalede, Cumhuriyetin hemen öncesindeki yıllarda öğretmen yetiştirme sistemi ve bu sistem içinde din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme konusuna kısaca değinildikten sonra Cumhuriyet dönemine geçilerek özellikle son dönemde yaşanan gelişmeler üzerinde durulacak, bulunduğumuz noktaya nasıl gelindiği değerlendirilmeye ve nihayetinde konuyla ilgili öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

¹⁹ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 89; Ayrıca daha fazla bilgi için bakınız: Halit EV (2001a), “Türkiye ve Almanya (Kuzey Ren Westfalya Eyaleti)’nin Din Dersi Öğretmeni Yetiştirme Sistemi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIII, ss. 131-160, İzmir.

DİN ALANINA ÖĞRETMEN YETİŞTİRMENİN TARİHİ

Din alanına öğretmen yetiştirme konusunun, Cumhuriyet döneminin nasıl bir yapı devir aldığı görmek bakımından, öncelikle bunu dikkate alacak şekilde Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi şeklinde iki temel başlık halinde ele alınması uygun olacaktır. Cumhuriyet dönemi de bu alanda genel öğretmen yetiştirme sistemindeki yenilikler ile yukarıda sözü edilen din eğitimi ve öğretimi konusundaki farklı ideolojik yaklaşımlar ışığında yaşanan gelişmelere paralel olarak ortaya konulan uygulamalar halinde kronolojik bir şekilde ele alınabilir. Meselâ, 1924 Tevhid- Tedrisat Kanununun yürürlüğe giriş tarihi olması; 1933-1949 arası, din eğitimi ve öğretimi alanı ve bu alana öğretmen yetiştirme bakımından boşluk yılları; 1949-1971 yeniden yüksek din öğretimi kurumlarının açıldığı ve mezunlarına kendi alanlarında öğretmenlik yapmalarının sağlandığı yıllar olması bakımından dikkat çekicidir. 1972 tarihi, söz konusu kurumların öğrencilerine öğretmen olabilmek için öğretmenlik meslek bilgisi derslerini alma ve çok az da olsa öğretmenlik uygulaması yapma şartının getirildiği yıldır. 1982 ise öğretmen yetiştiren tüm yüksek öğretim kurumlarının üniversite çatısı altına alınması nedeniyle yüksek din öğretimi kurumlarının da İlahiyat Fakültesi adıyla üniversite bünyesine alınarak bir bakıma genel öğretmen yetiştirme sistemine dâhil edilmeye çalışıldığı yıl olarak göze çarpar. 1997 tarihi, din öğretimi alanına öğretmen yetiştirmenin özel bir alan olduğu kabul edilerek İlahiyat Fakültesi bünyesinde ayrı bir programın uygulanma kararının alındığı, 2006 da bu programın bölüm olarak eğitim fakültelerine aktarıldığı yıl olması bakımından önemlidir.

Cumhuriyet Öncesi Dönem

Kuruluşundan itibaren uzun yıllar İslam dünyasının her alanda gelişmesi için önemli sayılan merkezlerin başında gelen ve din alanında görev yapacak kimselerin de yetiştirildiği yegâne kurum olan medreselerin dışında öğretim kurumlarının oluşmaya başladığı 1838-1839 yıllarıyla birlikte öğretmen konusunun da bir problem olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Asırlarca hem sıbyan mektepleri hem de kendisi için öğretmen yetiştiren bu kurumun karşısına çıkarılan yeni okul anlayışı aynı zamanda yeni bir öğretmen tipini de gerektiriyordu. Yeni okulların açılışı ile ilköğretimde öğretmenin görevi yalnızca dinî bilgi kazandırmak olmaktan çıkmış, meslek edindirme, vatana faydalı bir insan yetiştirme gibi yan amaçlar da söz konusu olmaya başlamıştır.²⁰

Osmanlılarda ilkokul öğretmenlerinin az çok medrese tahsili görmüş, bir camide imamlık ve müezzinlik yapan kimseler olduğu bildirilse de bu medrese tahsili görme hususu belirsizlik arz etmektedir. Çünkü ilkokulun medrese

²⁰ Yurdagül Konuk Mehmedoğlu (1998), *1838'den 1920'ye Örgün Eğitimde Din Eğitimi ve Öğretimi*, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s. 78-79.

hiyerarşisi içinde olup olmadığının ve ilkokul öğretmenin bu hiyerarşide herhangi bir seviyeye kadar okuyup okumadığının belli olmadığı belirtilmektedir. Bu görüşün sahiplerine göre büyük bir ihtimalle ilköğretim için öğretmen okullarının açıldığı 1868 yıllarına kadar, hatta genellikle Cumhuriyet devrine kadar köy ve mahallelerdeki sıbyan okulları öğretmenlikleri, ilköğretimden sonra Dâru'l-Kurra denilen hafız okullarında hıfzını tamamlayan kimseler tarafından yürütülmüştür. Hatta bazılarının bu tahsili bile görmemiş olduğu söylenebilir. Yine yerleşim merkezlerindeki sıbyan okullarında, ortaöğretim seviyesindeki medreselerden mezun olup yüksek kısma devam edemeyenlerin sıbyan öğretmenliği yapmış olma ihtimali yüksektir.²¹

Cumhuriyetin hemen öncesinde mektep ile birlikte gelişen yeni durumda, görülen kötü örnekler ve bazı yanlış uygulamalar nedeniyle din öğretiminin ehil olan kimselerce verilmesi gerektiğine dikkat çeken görüşler de göze çarpmaktadır. Meselâ bunlardan biri olan M. Şemseddin Günaltay'a göre, din derslerinin öğretimi muktedir ellere bırakılmadıkça, bu derslerin programlara konulması faydadan çok zarar getirmektedir. Bu nedenle bu derslerin okutulmasını üstlenecek kimselerin İslam'ın hakikatlerine hakkıyla vakıf, dünya ahvalinden haberdar, ilim ve felsefeye aşina olan kimseler arasından seçilmeleri gerekir.²²

Milaslı Doktor İsmail Hakkı, din dersi denilince insanın aklına, konunun ulviyeti ve kutsallığı ile uyuşmayan ve din sevgisi oluşturmanın aksine onun değerini düşürücü bir takım fikirlerin gelmesine sebep olarak iki noktaya dikkat çeker. Bunlardan *birincisi*, Tanzimatçılardan bu yana işbaşına gelenlerin çoğunun din konusunda lakayt olmaları, din öğretiminin ciddi olmasına önem vermemeleridir. *İkincisi* ise din öğretimi ile alakadar olması gereken kimselerin zamanın ve şartların gereklerini idrak edememeleri nedeniyle girdikleri çıkmaz yolun yeteri kadar farkına varamamış olmalarıdır. Ona göre öğrencilerine dinin yüksek esaslarını öğretecek yerde din ile ilgisi olmayan ve aynı zamanda bilim ve hakikatlerle tamamen çelişen hurafeleri anlatmaya çalışan birçok din dersi öğretmeni bulunmaktadır.²³

Din derslerini okutacak öğretmenlerle ilgili bu değerlendirmelerin yanı sıra, Cumhuriyet öncesi dönemde Ahmet Cevdet Efendi tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan 1 Mayıs 1851 tarihli Darülmualimîn Nizamnamesinde, öğretmen atamalarıyla ilgili oldukça dikkat çekici noktalar bulunmaktadır. Meselâ, bu Nizamnameye göre göreve atanmada mezuniyet başarı derecesi esas

²¹ Selahattin Parladır (1986a), *İslam'da Örgün Din Eğitimi*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, s. 70.

²² Mehmedoğlu (1998), *agt*, s. 80.

²³ Mehmedoğlu (1998), *agt*, s. 81.

alınacak, göreve atanmayı bekleyen mezunlara bilgilerini unutmamaları ve pekiştirmeleri için maaş verilerek Darülmualimîn’de kalmaları sağlanacaktır. Boşalan bir Rüşdiye öğretmenliğini kabul etmeyen mezunların diplomaları alınarak kendilerine bir daha öğretmenlik dâhil eğitimde başka herhangi bir görev verilmeyeceği²⁴ gibi hususların günümüzde bile uygulamaya konulamamış olması ilginçtir. Fakat sonraki yıllarda (1861) Nizamnameye, “ihtiyaç kalmayınca kadar” ve “geçici olarak” Darülmualimîn dışından öğretmen atanabileceği şeklinde bir hüküm konulmuş ve bu hüküm 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde de, Darülmualimîn mezunlarına öncelik verilerek de olsa, benzer şekilde yer almıştır.²⁵ Niceliğin çok önemli ve acil olduğu durumlarda zaman zaman Cumhuriyet döneminde de müracaat edilen bu yönetime olan itirazın, sonraki yıllarda eğitim fakültesi çevrelerinde oluşan, pedagojik formasyon veriliyor olsa da “kendileri dışındaki” fakülte ve bölümlerde öğretmen yetiştirilemeyeceği ya da bunun mümkün ve doğru olmadığı şeklinde kesin bir yargıya dönüşmüş olan anlayışa kaynaklık ettiğini söylemek mümkündür.

Cumhuriyetin ilanından önceki dönemde açılan mekteplerde görev yapacak öğretmenlerin hepsinin de aynı kaynaktan sağlanmaya çalışıldığı göz önüne alınacak olursa, yeterli seviyede olmasa da din alanındaki öğretmenlerin yetiştirilmesinin de önemsendiğini, yukarıda belirtildiği gibi çağın gereklerine uygun davranışlar sergileyen kimseler haline gelmeleri için gayret sarf edildiğini söyleyebiliriz. Nitekim Cumhuriyetin ilanının hemen öncesinde toplanan Birinci Heyet-i İlmiye’ye (15 Temmuz-15 Ağustos 1923) Hamdi Yazır tarafından sunulan raporda da bunun izleri görülmektedir. Hamdi Yazır raporunda; ulûm-i diniye hocasının görevinin çok mukaddes ve zor olduğuna işaret ederek din dersi öğretmenin bu derste başarılı olabilmesi için diğer branşların öğretmenleriyle yakın ilişkide bulunması, zamanın gereklerine vakıf olması, fikirlerdeki gelişme ve değişimleri idrak edip buna göre kendini yetiştirmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre din dersleri, monoton ve ezberciliğe dayalıdır. Bu yüzden onların hangi kaynaktan geldikleri konusunda çok dikkat olunmalı ve bu görev için Medrestü’l Mütéhassisin’den Felsefe şubesi mezunları ile Medaris-i Âliye mezunları kabul edilmelidir.²⁶ Bu rapor doğrultusunda Birinci Heyet-i İlmiyenin genel prensip olarak dinî tedrisat hakkında, İcraat

²⁴ Yahya Akyüz (2005), “Meslekleşmeye Etkisi Açısından Cumhuriyet Dönemi Öğretmen Atamaları”, *V. Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, Eğitim, Cilt IV, Yayına Hazırlayan: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, ss. 3-20, Ankara, s. 4.

²⁵ Akyüz (2005), *agb*, s. 5-6.

²⁶ Veli Öztürk (1990), *Cumhuriyet Dönemi Millî Eğitim Şuvalarında Din Eğitimi ve Öğretimi İle İlgili Alınan Kararlar ve Değerlendirilmesi*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s. 27-28.

Encümeni'nin kararları arasından kabul ettiklerinden biri, dinî tedrisat öğretmenlerinin kabul edilmesinde diğer derslerde olan muayyen şartların aranması olmuştur.²⁷

Cumhuriyet öncesi din dersi öğretmenleri ile ilgili olarak genel anlamda, hurafe bilgilere yoğunlaşarak akli olmaktan uzaklaştıkları, sert oldukları, daha çok ahirete önem verdikleri ve talebeye de bunu tavsiye ettikleri, asıl önemlisi de çoğunlukla medrese kökenli olmaları gibi sebeplerle eleştirildikleri görülmektedir.²⁸ Çünkü değişen şartlara yeni yetişenlerin ve halkın akli bir uyum yapmasını sağlayacak öğretmenlerin yetiştirilmesi hususuna birçok sebeple gereken önem verilememiştir. Bu hususta bazı kanuni düzenlemeler yapılmış, bazı öğretmen okulları ve hizmet içi kursları açılmış, 1870'ten itibaren ilk ve orta öğretmen okullarında mesleki formasyon derslerine yer verilmiş olsa da, savaşlar, ekonomik zorluklar ve vasıflı eğitimci yokluğu sebebiyle istenilen sayı ve kaliteye ulaşılamamış, genel olarak öğretmenlik özenilen meslek haline getirilememiştir.²⁹ Öğretmen yetiştirme bir devlet politikası olarak benimsenmeye başlasa da çok ciddi bir değişimin olmadığı, din dersi öğretmenliğinde de durumun benzer şekilde olduğu anlaşılmaktadır. Bu da mekteplerdeki din dersi öğretmenlerinin kaçınılmaz olarak medrese kökenli olması gerçeğinin devam etmesi anlamına geliyordu.³⁰

Cumhuriyet Dönemi

İlk Yıllar: Boşluk Yılları

Atatürk'ün, Cumhuriyetin hemen öncesi ve ilk yıllarında dinin ve öğretiminin lüzumuna inandığını gösteren Tevhid-i Tedrisat'a dayalı, din adamı ve öğretmeni yetiştirecek orta ve yükseköğretim düzeyinde okullar açma, Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatını kurma gibi attığı önemli adımlar söz konusudur. Fakat bu uygulamalarına rağmen onun sözlerini ve icraatını farklı yorumlayanlar başlangıçta tepki çekmemek için bir dönem dine taviz verdiğini ve zaman içerisinde dinin gereksizliğine milleti inandırmak üzere hareket ettiğini savunanlar bulunmuştur. Bu farklı yorumlar nedeniyle 1928-1948 yılları arasında din eğitimi ve öğretiminin bütünü ile genel eğitimin dışında kaldığı görülmektedir.³¹ Söz konusu yılları bir bakıma kayıp ve boşluk yılları olarak

²⁷ Öztürk (1990), *agt*, s. 26.

²⁸ Tosun (2005a), *agh*, 89.

²⁹ Selahattin Parlador (1986b), "Öğretmenliğin Dünü, Bugünü", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, DEÜ Yayınları, 121-134, İzmir, s. 125.

³⁰ Tosun (2005a), *agh*, 89.

³¹ Beyza Bilgin (2005), "T.C. Devletinin Din Politikaları: Din Eğitimi", *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrım Çınar ve Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss.

değil, aksine tarihimizde büyük gerginliklere ve çatışmalara neden olan iki başlı eğitimin sona erdirildiği, yüce bir duygu olan dinin, politikacı ve öteki çıkar gruplarının elinden alınarak vicdanlara bırakılmasının başarıldığı yıllar şeklinde yorumlayanlar da bulunmaktadır.³² Hâlbuki bu yıllarda Tevhid-i Tedrisatın din eğitimi ve öğretimi alanına getirdiği hangi yenilik varsa hepsi zamanla yürürlükten kaldırılmıştır. Bir yazarın ifadesiyle bu yıllarda manzara aşağıdaki gibidir:

Cumhuriyetin benimsediği din anlayışının başarılı olabilmesi için öncelikle bu din anlayışını oluşturacak ilim insanlarının yetiştirilmesi gerekiyordu; bu başarısız oldu. Bu din anlayışının ders programı ve kitaplarına yansıtılması ve bunları okutacak öğretmenlerin ve din adamlarının yetiştirilmesi gerekiyordu; bu da başarısız oldu. Başlangıçta bu yöndeki kurumlar, hem de temel kanunlarla kurulmuş olmasına rağmen, zamanla öğrenci yetersizliğinden kapanmak durumunda kalmıştı. Öncelikle modern ile dini birleştirecek, dinin kişinin manevî hayatına ve ahlâkî gelişimine katkısını artıracak bir din anlayışı oluşturacak olan İlahiyat Fakültesi tarihe mal olmuştu. Hurafelere göre değil, hakiki Müslümanlığa göre öğrencilerin yetişmesini sağlayacak şekilde programlanması gereken din dersleri programlardan çıkartılmıştı. Bu dersleri verecek din dersi öğretmenlerinin ve nitelikli din adamlarının yetiştirilmesi konusu ise hemen hemen hiç ele alınmamıştı.³³

Öğretmen okulu programlarından din derslerinin kaldırılması (1931) nedeniyle daha sonraki yıllarda tekrar okulların programlarına ihtiyari din dersleri konulmaya başlanınca (1948-1949) bu derslere giren ilkökul öğretmenlerinin öğretmen okulunda okurken din dersi almış olmamaları durumun ciddiyetini ortaya koyması bakımından önemli bir örnektir.³⁴ Çünkü bu dersler uzun yıllar, branş öğretmenlerinin yanı sıra, ortaöğretim kurumlarında da ilkökul öğretmenlerince okutulmuştur. Diğer taraftan yüksek din öğretimi kurumları programlarına öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ancak 1972 yılından itibaren girmeye başladığı da unutulmamalıdır.

1946-1982 Arası Yıllar: Var Olma Çabaları

Çok partili hayata, dolayısıyla gerçek demokrasiye doğru ülkenin yöneldiği ve bir anlamda siyaset açısından fırtınalı bir dönemin başladığı bu yıllar, din eğitimi ve öğretimi alanındaki gelişmelere de paralel bir şekilde bu

87-108, Malatya, s. 87.

³² İsa Eşme (2005), “Laik Eğitime Bakış”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 49-57, Malatya, s. 51.

³³ Tosun (2005a), *agb*, s. 94.

³⁴ Öztürk (1990), *agt*, s. 103

alana öğretmen yetiştirme bakımından ancak “*fark edilme*” veya “*kızırdağ*” yılları olarak nitelendirilebilir. Çünkü ortaya çıkan durumda yeniden okullarda din dersinin okutulması, İmam Hatip Okullarının ya da İlahiyat Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitüsü gibi yüksek din öğretimi kurumlarının açılması nedeniyle yapılan Meclis tartışmaları ile basına yansıyan haber ve fikirler, din öğretimine dönmenin Atatürk ilkelerini zedeleyip zedelemeyeceği ve anayasaya aykırı olup olmadığı etrafında dönmüştür.³⁵ 1946’dan beri devam eden bu tartışmalar günümüzde de hâlâ “*laik eğitimden sapma*”, “*anti laik gelişmeler*”, “*eğitimin dincileşip seçkinleşmesi*”,³⁶ şeklinde yorumlanabilmektedir. Konuyla ilgili yazılanlara bakıldığında bir taraftan dine saygıdan söz edilirken diğer taraftan yapılanları “*sapma*” olarak nitelemenin açık bir çelişki oluşturduğu görülecektir. Hâlbuki din alanındaki okullaşma halkın ve dolayısıyla gençlerin, tamamen bilgisiz kişilerin dinî önderliğini izlemesinin önüne geçmesi bakımından oldukça önemlidir. Türk toplumunun ve devletinin benimsenmesinde ve modernleşmesinde dinden kaynaklanan yanlış anlayışların ıslahının ancak bu dersi veren iyi yetişmiş öğretmenler ile mümkün olabileceği dikkate alınmayınca çeşitli sosyal ve siyasal sorunlar doğmuş³⁷ ve bunlar da kimi zaman içinden çıkılmaz hâle gelmiştir.

Bu dönemde, 1949 yılı Ankara Üniversitesinde İlahiyat Fakültesinin, 1959 yılı İstanbul’da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Yüksek İslam Enstitüsünün, 1971 yılı ise Erzurum’da, diğerleriyle aynı amaçları taşıyan İslami İlimler Fakültesinin kurulması açısından dikkati çeken tarihlere sahiptir. Bu üç kurum da din eğitimi ve öğretimi alanında görev yapacak öğretmenlerin yetişmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu üç yüksek din öğretimi kurumu açısından dikkat çekici nokta ise 1972 yılına kadar öğretmenlik formasyonu konusuna programlarında yer vermemeleridir. Ancak bu tarihten itibaren söz konusu dersler verilmeye başlanmış ve öğretmenlik uygulaması çalışmaları yapılmıştır.

Cumhuriyet döneminde uzun yıllar muhtemelen sadece “*Talimu’l Müteallim*” okumuş medrese mezunları ve bir saatlik pedagoji okumuş yeni İlahiyat Fakültesi mezunları ile yürütülmeye çalışılan genel öğretim kurumlarındaki din dersi ve İHO’daki meslek dersleri öğretmenliği bu yeni

³⁵ Bilgin (2005), *agh*, s. 87.

³⁶ Bu konuda örnek için bakınız: Eşme (2005), *agh*, 52; Mahmut Adem (2005), “*Laik Eğitim*”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 68-80, Malatya, s. 75; Rifat Okçabol (2005), “*Türkiye Cumhuriyeti Eğitimi Sisteminin Kuruluş Mantığı ve Temelleri*”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 16-30, Malatya, s. 29.

³⁷ Tosun (2005a), *agh*, 94.

uygulamayla öğretmenlik formasyonu kazanma bakımından, günün ihtiyaçlarına cevap verecek hâle getirilmeye çalışılmıştır. Bu durum din eğitimi ve öğretimi alanına öğretmen yetiştirme açısından önemli bir gelişmedir. Sadece öğretmen olmak isteyenlerin aldığı meslekî formasyon dersleri eğitime giriş, Türk eğitim tarihi, Türk millî eğitim teşkilatı, mukayeseli eğitim, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, genel öğretim bilgisi ve uygulama çalışmalarından oluşmaktadır.³⁸

1946-1982 arasındaki yıllarda din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme konusunda bazı Milli Eğitim Şûralarında da çeşitli kararların alındığı ya da şûralara sunulan dokümanlarda bazı tekliflerin bulunduğu görülmektedir. Meselâ, ortaokul din bilgisi derslerinin öğretmen problemi ilk defa Yedinci Şûrada (5-15 Şubat 1962) Din İle İlgili Eğitim Öğretim Komitesi tarafından ele alınmıştır. Öğretmen adaylarına ilkokul programlarındaki din eğitimi ve öğretiminin amaçlarını gerçekleştirecek bilgi ve yöntemleri kazandırmak maksadıyla ilköğretmen okullarında din dersinin mecburi dersler arasında yer alacağı şeklindeki komisyon teklifi Şûra Genel Kurulunda karara bağlanmıştır. Ortaokullardaki din öğretiminin özel kurslardan geçen ilkokul ve ortaokul öğretmenleri ile İlahiyat Fakültesi ve YİE mezunları tarafından yapılacağı kararıyla da din öğretimi alanının farklılığı öne çıkarılmış ve branşlaşmaya dikkat çekilmiştir. Yine ilgili komisyonun teklifi ile 7433 sayılı kanunla kurulmuş olan Yüksek İslam Enstitüsü “*İmam-Hatip Okullarıyla ilköğretmen okullarına ve diğer ortaöğretim müesseselerine öğretmen yetiştirmek ve aynı okullardaki din dersleri öğretmenlerinin meslekî gelişmelerine yardım etmek*” amacıyla kurulmuş bir kurum kabul edilmiştir.³⁹ Ayrıca bu şûranın öğretmen yetiştirme komisyonu raporunda Yüksek İslam Enstitüleri öğretmen yetiştiren kurumlar arasında zikredilmektedir.⁴⁰ Söz konusu bu kararlar ancak 07 Ekim 1967 tarih ve 4316/7 sayılı Talim ve Terbiye Dairesi genelgesiyle uygulamaya konulabilmiştir.⁴¹ Dolayısıyla bu kararlar, söz konusu kurumların öğretmen yetiştirme konusunda diğer öğretmen yetiştiren kurumlara benzemesini ve mezunlarının niteliklerinin artmasını sağlamıştır. Fakat yine de bu yıllarda, baş tarafta da belirtildiği gibi, din alanına öğretmen yetiştirme konusunda nitelikten çok “*var olma*” konusuna odaklanıldığını, tartışmaların da daha çok bunlar üzerine yoğunlaştığını, kalitenin hep ikinci plana itildiğini söylemek mümkündür. Bir yazarın ifadesiyle, özellikle 1950’den sonra halkın dinî ihtiyaçlarını karşılamaya dönük İlahiyat Fakültesi YİE, İHL, isteğe bağlı din dersi uygulamaları şeklindeki girişimler, “*laik bir ülkede bu tür girişimler olabilir mi?*” sorusu altında ve tartışmaları içinde

³⁸ Ev (2003), *age*, s. 56-57.

³⁹ T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (1991), *Yedinci Milli Eğitim Şurası (5-15 Şubat 1962)*, Tıpkı Basım, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 163-164, 209.

⁴⁰ T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (1991), *age*, s. 220.

⁴¹ Tebliğler Dergisi, 23 Ekim 1967, Sayı: 1475.

gerçekleşmiştir. Bu nedenle de ne doğru dürüst bir din anlayışı ne de bu din anlayışını verebilecek öğretmenler ve din görevlileri yetiştirilebilmiştir.⁴²

1982-1997 Arası Yıllar: Sisteme Kabul Edilme ve Tescillenme Çabaları

1981 yılında çıkarılan Yükseköğretim Kanunu (2547 Sayı ve 6 Kasım 1981) ve bunu tamamlayan Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (41 Sayı ve 20 Temmuz 1982 tarih) ile ülkemiz yükseköğretim sisteminde kapsamlı düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerden biri de tüm yükseköğretim kurumlarının üniversitelere bağlanmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları da üniversitelere bağlanmış, bu bağlanma sırasında söz konusu kurumların adları, öğrenim süreleri bölüm ve program yapıları vb. unsurlarında da değişiklikler olmuş veya yenileri açılmıştır. Aynı kanunla benzer şekilde uzun zamandır farklı isimler altında faaliyetlerini sürdüren ve öğretmen yetiştiren kurumlar arasında yer alan üç yüksek din öğretimi kurumu da İlahiyat Fakültesi adı altında buldukları şehirlerdeki üniversitelerin çatısı altına alınmış, böylece yıllardır sürmekte olan program farklılığının ortadan kaldırılması için önemli bir adım atılmıştır.

YÖK'ün 12 Ekim 1982 tarih ve 82/367 sayılı kararı ile bütün eğitim fakültelerinde öğretmenlik bilgisi dersleri için "Eğitim Bilimleri Bölümü" kurulmasına karar verilmiş, ilerleyen yıllarda Eğitim Fakültesi olmayan üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinde de Eğitim Bilimleri Bölümleri kurulmaya başlamıştır.⁴³ Bu bölümlerin Fen-Edebiyat Fakültelerinde kurulmaya başlanması Eğitim Fakülteleriyle diğer öğretmen yetiştiren kurumlar arasında bir mücadele alanının oluşmasına sebep olmuş, özellikle eğitim fakültelerinin bu konuda söz sahibi olma arzuları onların başka alanların eğitimini yapmaları, bir bakıma Fen-Edebiyat Fakültelerine dönüşmeleri sonucunu doğurmuş, bu da ister istemez kaliteyi olumsuz etkilemiştir.

Diğer öğretmen yetiştiren kurumlar gibi yüksek din öğretimi kurumlarının üniversite çatısı altına alınması bir anlamda din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme konusunun genel sistemin bir parçası olarak algılandığının önemli bir işaretidir. Çünkü daha sonraki yıllarda konuyla ilgili ortaya çıkan ve yaşanan gelişmelerde İlahiyat Fakülteleri de doğrudan ilgili kurum olarak dikkate alınmış ve olanlardan etkilenmiştir. Söz konusu kararın uygulamaya geçmesinin hemen öncesinde toplanan On birinci Milli Eğitim Şûrasında (8-11 Haziran 1982); öğretmenlerin aynı zamanda yardımcı bir alanda da yetiştirilmesi ve öğretmen yetiştiren kurum programlarının genel kültür (%12,5), alan bilgisi (%62,5), öğretmenlik meslek bilgisi (%25) şeklinde ağırlık verilerek

⁴² Tosun (2005a), *aqb*, s. 95.

⁴³ YÖK (Temmuz 2007), *aqe*, s. 39.

belirlenmesinin istenmesi⁴⁴ gibi hususlar yeni dönemde yapılacak çalışmaların kaliteye yönelik olacağını ipuçlarını vermektedir. Bu şûranın akabinde YÖK 12 Ekim 1982 tarih ve 82/365 sayılı kararı ile ders programlarında genel kültür, pedagojik formasyon ve özel alan derslerine verilecek ağırlıklar konusunda Milli Eğitim Bakanlığı ile temaslarda bulunulmasını kararlaştırmıştır. Bu çalışmaların neticesinde YÖK’ün (19 Kasım 1982 tarih ve 220/5880 sayılı yazı) On birinci Milli Eğitim Şûrası kararlarını dikkate alarak belirlediği pedagojik formasyon programında her biri üçer saat olan dokuz ders ve 30 gün süreli özel öğretim uygulamaları yer almıştır. Daha sonra MEB’in yazısıyla program tekrar gözden geçirilmiş (27.09.1985 tarih ve 85.52.845 sayılı karar ile altı çeşit olan bu derslerin; 18-21 kredi olmasına, üçüncü ve sekizinci yarıyılar arasında yer almasına, ilave olarak bir seçimlik dersin alınmasına ve sekiz haftalık staj zorunluluğunun bulunmasına karar verilmiştir.⁴⁵ Öğretmenlik uygulamalarının süresi 1991-1992 öğretim yılından itibaren bir yarıyla çıkarılmıştır. Bu süre öğretmen adaylarına hizmet öncesinde okul ortamını, öğrencileri, dersleri ve uygulanan etkinlikleri tanınması ve bunlara sınırlı da olsa katılma imkânını sağlaması açısından oldukça etkili olmuştur.

18-22 Haziran 1988’de toplanan On ikinci Milli Eğitim Şûrasında ise “*Din eğitimi veren orta dereceli okullar ile genel ve mesleki okullara DKAB dersi öğretmeni yetiştirme işi de branşlaşmayı ve ihtisaslaşmayı esas alacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.*” şeklinde önemli bir karar alınmış (Öğretmen Yetiştirme, Karar No: 14),⁴⁶ ancak bu karar yıllar sonra İlahiyat Fakülteleri bünyesinde ilköğretime DKAB öğretmeni yetiştiren bir programın açılmasıyla (1997) kısmen gerçekleştirilebilmiştir. Aday öğretmenlerin yetiştirilmeleri için mesleğe girdiği günden başlamak kaydıyla en az bir yıl süreyle adaylık eğitimine alınmaları ve başarılı olanların öğretmen olarak görevlendirilmeleri esasının benimsenmesi ve uygulamaya en kısa zamanda başlanması şeklindeki bir diğer karar da (Karar 27)⁴⁷ öğretmen eğitiminin göreve başlamayla ilgili aşaması bakımından önemli olmuştur.

On ikinci şûranın sonuçları kısa zamanda alınmış, İlahiyat Fakülteleri 1989 yılından itibaren, 4 Temmuz 1989 tarih ve 20215 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, öğretmen yetiştiren kurumlar arasında gösterilmeye başlanmıştır.⁴⁸

⁴⁴ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 20.

⁴⁵ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 40-42.

⁴⁶ T. C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Milli Eğitim Şûraları Kararları*, Alındığı Yer: <http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm>, Alındığı Tarih: 06.10.2009.

⁴⁷ T. C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Milli Eğitim Şûraları Kararları*

⁴⁸ Tosun (2005a), *agb*, s. 92. (Gerçi bu tescillenmenin ömrü, daha önce vurgulanan zihniyet ayrışması nedeniyle nitelik açısından parlak sayılabilecek kısa bir dönemin dışında (1997-2006), pek uzun sürmeyecek, 2006’da sona erdirilecektir. Çünkü din alanına öğretmen

Bu yeni uygulamayla din alanının genel öğretmen yetiştirme sistemi içerisinde ciddi anlamda yer bulmaya başladığı, genel sisteme uygun, nitelik bakımından önemli adımların atıldığı görülmektedir.

Bu yıllarda öğretmen yetiştirme açısından dikkati çeken ve sonraki yıllarda hakkında çeşitli eleştiriler yapılan, günümüz İlahiyat Fakültesi öğrencilerini de ilgilendiren *pedagojik formasyon kurslarından* da söz etmek gerekir. 1992 yılından sonra bazı üniversitelerde açılan kısa süreli *pedagojik formasyon kursları* o günlerde de tartışma konusu edilmiştir. Sınıf öğretmeni açığı olabileceği şeklindeki MEB'in uyarıları ve isteği doğrultusunda YÖK konuyla ilgili bir takım düzenlemelere giderek bu programların en az 26 hafta süreli ve 21 kredi/saat olarak düzenlenmesini sağlamak üzere üniversitelere gerekli yazıları yazmıştır. Bundan yaklaşık altı ay sonra ise MEB, öğretmenlik için yapılan taleplerin ihtiyacı çok aştığından bahisle, bu kursların, söz konusu dersleri program bütünlüğü içinde alan fakültelerin dışında açılmamasını ve konunun bakanlık ile işbirliği içerisinde yürütülmesini talep etmiştir.⁴⁹ Dolayısıyla yeni yapılanma dönemine girerken bu tür tartışmaların da bulunduğu unutulmamalıdır. Bu tartışmalar aynı şekilde 13-17 Mayıs 1996'da yapılan On beşinci Milli Eğitim Şûrasında da gündeme gelmiş, üniversitelerde farklı branşlardaki lisans mezunları için sürdürülen pedagojik formasyon programlarına mutlaka son verilmesi gerektiği karar altına alınmıştır (Madde: 52). Bu şûrada alınan ilköğretimdeki sınıf ve dal öğretmenlerinin aynı tip kurumlarda bir arada yetiştirilmesi (Madde: 45) kararı da⁵⁰ 1997 yılındaki yapılanmada, din alanı istisna tutularak uygulanmıştır.

1997-2006 Arası Yıllar: Yeniden Yapılanma Dönemi

Öğretmen yetiştirme görevinin üniversitelere devrinden yaklaşık 15 yıl sonra Yükseköğretim Kurulu, öğretmen yetiştirme modeli, öğretmen yetiştiren kurumların süreleri, bölümleri, program adları ve bağlantıları, programları, MEB ile işbirliği, eğitim-istihdam uyumu Fen-Edebiyat/Eğitim Fakültesi ilişkileri vb. boyutlarda bir takım değişiklik ve yenilikleri içeren yeni bir düzenleme gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemenin gerekçesi olarak, gelinen noktada “*Eğitim Fakültelerinin yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma vb. sorunlarla karşı karşıya bulunduğu ve ülkenin öğretmen gereksinimini karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik olarak yetersiz kaldığı*” gösterilmiştir. Buna göre; Eğitim Fakültelerinin okul öncesi, sınıf öğretmenliği ve ortaokul öğretmenliği yerine lise öğretmenliğine

yetiştirmede 1997 yapılanmasına kadar daha çok “*bu alanın derslerini okutacak elemanları yetiştirme*” zihniyeti hâkim iken, bu tarihten sonra niteliğin daha fazla dikkate alındığı bir yaklaşımın öne çıktığını söylemek mümkündür.)

⁴⁹ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 43.

⁵⁰ T. C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Milli Eğitim Şûraları Kararları*

yönelmesi, Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin birbirlerinin işini yapar hâle gelmiş olmaları, öğretmen yetiştirmede uygulama boyutunun zayıflaması gibi sorunlar dile getirilmektedir. Pedagojik formasyon amaçlı sertifika programlarının Eğitim Fakülteleri için sadece “*para kazanma yolu*” olarak görmeye başlanması, Eğitim Fakültelerinin daha çok ortaöğretime yönelmesi sonucu bu mezunların ilköğretim ikinci kademeye atandığında zorlukla ve sıkıntılarla karşılaşmaları, lisans düzeyinde “eğitim bilimleri” adı altındaki programlara gereksiz olarak çok öğrenci alınması sözü edilen sorunlardan diğer bazılarıdır.⁵¹

1997’de yeniden düzenlenen akademik yapıya göre Eğitim Fakültelerinde 10 bölüm, 32 anabilim dalı ve 29 program söz konusu olacaktır. Okul öncesi dâhil ilköğretime (Türkçe, Sosyal Bilgiler, DKAB vb.) ve hem ilk hem de ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar (yabancı diller vb.) lisans düzeyinde dört yıl, sadece ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar (matematik, tarih vb.) yüksek lisans (beş-beş buçuk yıl) düzeyinde yürütülecektir.

Bu yeni uygulamayla şimdiye kadar ihmal edilmiş olan ilköğretim ikinci kademe dal öğretmenliği için önemli bir adım atılmış, ayrıca on birinci şurada dile getirilen yan alan uygulaması başlatılmıştır. Yeni düzenleme aynı zamanda öğretmen yetiştiren kurumların aynı çatı altında toplanmasını öneren on beşinci şura kararının da uygulamaya geçirilmesi anlamına gelmektedir.

Yeni uygulamaya göre dört yıllık lisans programında, ilköğretim öğretmenliği vb. için, yarıyıllara dağıtılmış bir şekilde sekiz ders yer almakta, ayrıca bir yarıyıl süren öğretmenlik uygulamasından önce Okul Deneyimi adı altında iki yarıyılık uygulama bulunmaktadır. Bu ders ve uygulamaların toplamı 24 teorik ve 24 uygulama olmak üzere 36 kredidir.⁵²

Yüksek lisans düzeyinde yürütülmesi öngörülen ortaöğretim alan öğretmenliği için iki seçenek söz konusudur: Birinci seçenek (3.5+1.5 yıl), Eğitim Fakülteleri ile alan fakültelerinin (Fen ve/veya Edebiyat Fakülteleri) ortaklaşa yürüttüğü tezsiz yüksek lisans programını ifade etmektedir. Buna göre öğrenciler, Eğitim Fakültesinin öğrencisi olarak kayıt hakkı elde ederler ve lisans öğrenimlerine başlarlar, ancak öğrenimlerinin ilk yedi yarıyılını ilgili alan fakültesinde, son üç yarıyılını da kendi fakültelerinde (ve ilgili enstitüde) yürütürler. Mezun olanlar yüksek lisans derecesi almaya hak kazanırlar. İkinci seçeneğe (4 yıl + 1.5 yıl) göre ise Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilen, Eğitim Fakültesi dışındaki fakültelerin lisans programlarından mezun olan öğrencilerin ortaöğretim alanında öğretmen olarak yetiştirilmeleri amacıyla

⁵¹ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 43-51.

⁵² YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 56.

üç yarıyılık programlar düzenlenebilir. Bu programları tamamlayan öğrenciler (tezsiz) yüksek lisans derecesi almaya hak kazanırlar. Üç yarıyıl sürecek olan Tezsiz Yüksek Lisans Programında ise benzer şekildeki uygulamalarla birlikte on bir ders bulunmaktadır. Program 32'si teorik, 26'sı uygulama olmak toplam 45 kredidir.⁵³

1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan bu yeni düzenleme ile din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme nitelik yönünden olumlu bazı gelişmeler göstermesi mümkündür. Artık tek yüksek din öğretimi kurumu olan İlahiyat Fakültesinde en azından ilköğretim alanına öğretmen yetiştirme ayrı bir programla ve Eğitim Fakültelerinde uyulan ölçütlere paralel bir şekilde gerçekleştirilecektir. Ortaöğretim alanına öğretmen yetiştirme işi ise dört yıllık ilahiyat lisans eğitiminden sonra AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde ve aynı zamanda bu üniversitenin İlahiyat Fakültesinin kontrolünde yürütülecek olan ve iki ayrı programdan oluşan bir buçuk yıllık Tezsiz Yüksek Lisans Programına bırakılacaktır.

Bu yeni uygulamayı, Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme konusunda tek söz sahibi olmalarını sağlamak yönünde atılmış önemli bir adım olarak görmek gerekir. Meselâ, bu kurumlarda uygulanan 3.5+1.5 yıl sistemine öğrenciler üniversite sınavları (ÖYS) ile kabul edilirken, alan fakülteleri mezunları, yani 4 + 1.5 yıl sistemi uygulanan öğrenciler LES sınavı sonucu ve mezuniyet notu ortalamasına bakılarak programa kabul edileceklerdir. Dolayısıyla Eğitim Fakülteleri dışında öğrenim görmek, fakat aynı zamanda öğretmen olmak isteyen öğrenciler için engeller konulmakta, öğretmen olmak için Eğitim Fakültelerinin tercih edilmeleri teşvik edilmeye çalışılmaktadır. Bu durumda da öğretmen yetiştiren kurumlar arasında yer alan Fen-Edebiyat Fakültelerinin yüksek puanlı öğrenciler tarafından tercih edilmesi ihtimali zayıflatılacak, neticede daha düşük puan alan öğrencilerin bu fakültele öğrenim görmesi söz konusu olacaktır. Buna ilave olarak “*Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme programlarında yer alan “alan” derslerinin Fen-Edebiyat Fakültesi kodu ile verilmesi esastır. Ancak Fen-Edebiyat Fakültelerinin bulunmadığı veya yeterli olmadığı durumlarda alan dersleri Eğitim fakülteleri öğretim elemanları tarafından verilebilecektir.*”⁵⁴ şeklinde uygulama ilkesiyle 3.5+1.5 şeklindeki, Fen-Edebiyat Fakülteleri ile işbirliği içinde ve ilk yedi yarıyılı bu fakültelerde tamamlandıktan sonra Eğitim Fakültelerinde devam edecek olan uygulamanın tamamen Eğitim Fakültelerinde yürütülmesinin önü açılmış oluyordu. Çünkü sonraki yıllarda kural olarak belirlenmiş olmasına rağmen, yedi yarıyılı alan eğitimi veren bölüm ya da

⁵³ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 53-57; Ayrıca bakınız: Ercan Türk (1999), *Türk Eğitim Sistemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s. 39-41; Leyla Küçükahmet ve diğ. (2003), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, 4. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.38-53.

⁵⁴ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 58.

fakültelerde tamamladıktan sonra mı öğrencilerin eğitim fakültelerinde öğrenimlerinin son üç yarıyılı tamamlayacakları konusu pek net değildir. Yukarıdaki uygulama ilkesine dayanarak ilk yedi yarıyıl da Eğitim Fakültelerinde tamamlanmıştır ki, bu da bu fakültelerin alan eğitimi konusunda Fen-Edebiyat Fakültelerinin yerini alması, onların işini yüklenmesi anlamına gelmektedir. Nitekim konuyla ilgili olarak YÖK dokümanında Eşme’nin, alan derslerinin, 3.5+1.5 formülüne göre Fen-Edebiyat Fakültelerinden alınacak olmasının bu fakültelerin yükünü artıracığını, bunun da Eğitim Fakültelerinin öğrencilerinin ikinci plana itilmesi sonucunu doğuracağından kalitelerinin düşmesine neden olacağını, ayrıca bu durumun Eğitim Fakültelerinin alan eğitiminden tamamen uzaklaştırılarak etkisiz hâle getirilmesi gibi bir sonucu doğuracağını savunduğu belirtilmektedir. Ayrıca yine aynı yazara göre, Eğitim Fakülteleri öğrencilerinin alan eğitimlerini kendi fakülteleri dışında almalarının, üç ayrı yeri birbirine bağlayarak bir işi yürütmek bu birimler için gereksiz bir yük anlamına gelecektir. Konuyla ilgili olarak Ataman ise yeni düzenlemenin, Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme konusundaki yetkilerinin Fen-Edebiyat Fakülteleriyle paylaşıldığı ve sanki bu fakültelerin mezunlarına iş imkânı açmak üzere desenlendiği yönünde bir izlenim verdiğini belirtmektedir.⁵⁵

Eşme ile Ataman’ın tezsiz yüksek lisans programıyla ilgili bu değerlendirmeleri, öğretmen yetiştirme için daha iyi nasıl olabileceği ile ilgili haklılık payı bulunan ve nitelik kaygısı taşıyan değerlendirmeler olarak görülebilirse de daha çok bu işi *hangi kurumun bünyesine almak gerektiği* konusundaki kurumsal saikleri yansıttığı izlenimi uyandırmaktadır.

Yeni düzenlemeyle ilgili olarak Kavcar, Eşme ve Ataman’ın da sözünü ettiği, özel öğretim yöntemleri konusunun ele alınması, öğretmenlik uygulamasına ağırlık verilmesi, standart programların öngörülmesi, ilköğretim ikinci kademe için dal öğretmeni yetiştirmeye başlanması ve yan dal uygulamasının getirilmesi vb. önemli yenilikleri ve olumlu adımları belirttikten sonra bazı olumsuzluklara da dikkat çekmektedir.⁵⁶ Ona göre özellikle tezsiz yüksek lisans uygulaması öğretmen yetiştiren kurumların süresini uzatacaktır. Ayrıca aynı alanın öğretmenliğini yapmakla birlikte meslek bilgisi derslerini daha sonra ve kısa bir zaman dilimi içinde almanın yüksek lisans yapma anlamına gelmesi yanlıştır.⁵⁷ Karşılaşılan güncel sorunlara da değinen yazara göre hâlâ

⁵⁵ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 60-61; Ayrıca, öğretmen yetiştirme konusunda 1998 yapılanmasından sonra ortaya çıktığı belirtilen olumsuzluklar için bakınız: Gülsün Atanur Baskan (2001), “Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, ss. 16-25.

⁵⁶ Cahit Kavcar, (2002), “Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 1, ss. 1-14, Ankara, s. 6-7.

⁵⁷ Kavcar, (2002), *age*, s. 7-8.

sona erdirileceği belirtilen *öğretmenlik sertifikası programları* ile öğretmen yetiştirilmeye devam edilmektedir. Yazar tezsiz yüksek lisans eğitiminin kör topal işlediğine dikkat çekmek için beş yılda bu programla kaç öğretmen yetiştirildiğini soruyor.⁵⁸ Çünkü bu yolla öğretmen yetiştirmek yerine daha çok 3.5+1.5 şeklinde olan ve tamamen Eğitim Fakülteleri bünyesinde yer alan uygulamaya önem verilmiş, 4+1.5 şeklindeki uygulama, yazarın da ifade ettiği gibi sanki bir sertifika programına dönüştürülmüştür. Nitekim İlahiyat Fakültesi mezunları için Ankara’da 2002-2003 öğretim yılında açılan iki tezsiz yüksek lisans programına ilk olarak 75’er öğrenci alınırken, bu rakamlar 2005 yılı Ocak ayında 25’er olarak belirlenmiştir.⁵⁹ Bu durumda, Eğitim Fakültelerinin kararı bir anlamda bozarak uygulamalarının, Lisans + Tezsiz Yüksek Lisans şeklindeki bir programla öğretmen yetiştirilmesine karşı olmalarından kaynaklanabileceği aklı gelmektedir. Aslında belki de arzuladıkları, tamamen kendilerinin kontrolünde ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yarıyıllara dağıtıldığı entegrasyonel yaklaşıma daha uygun bir öğretmen yetiştirme sistemiydi. Nitekim 2006-2007 düzenlemesinde “*bütünleştirilmiş program*” adı altında bu yaklaşım uygulamaya konmuştur.

Kavcar’ın bu yapılanma ile dikkati çektiği bir başka nokta, paralel bir düzenlemenin gerçekleştirildiği İlahiyat Fakülteleriyle ilgilidir. Yazara göre İlahiyat Fakülteleri bünyesinde yeni açılan İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümünün programına Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği yan alanlarının eklenmesi, bu okul mezunlarının istihdam sorununu çözmeye yönelik bir uygulamadır. 12 kredilik bir ders alma ile nitelikli Türkçe öğretmeni yetişip yetişmeyeceğini soran yazara bu konuda hak vermek gerekir, fakat bunun İlahiyat Fakültesi mezunlarının istihdam sorunu ile ilgisinin bulunmadığı, diğer bölümlerde de benzer bir uygulamanın söz konusu olduğu ortadadır. Yazarın, bunun gizli bir plan mı olduğu, altında eğitimi “*dinselleştirmek*” hedefinin mi bulunduğu soruları⁶⁰, 2006 yılında bu bölümün Eğitim Fakültesi bünyesine alınması kararının daha çok hangi gerekçelerle ilgili olduğuna işaret etmesi bakımından oldukça ilginçtir.

Gerek genel öğretmen yetiştirme sisteminde gerekse din alanına öğretmen yetiştirmede önemli aşamalar kaydedilmesine rağmen, daha çok Eğitim Fakültelerinin kurumsal reflekslerinden kaynaklanan sebeplerle bir kısmı yukarıda da dile getirilen hususların 2006 yılına gelindiğinde kökten halledilmek

⁵⁸ Kavcar, (2002), *agm*, s. 8-9.

⁵⁹ Cahit Kavcar (2005), “İlahiyat Fakültesinde Öğretmen Yetiştirme”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar*, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 500-507, Malatya, s. 502.

⁶⁰ Kavcar, (2002), *agm*, s. 8; Kavcar (2005), *agb*, s. 504.

üzere tekrar ele alındığı görülmektedir. Gerçekleştirilen yeni düzenlemenin içeriğine geçmeden önce, din eğitimi ve öğretimi alanını ilgilendiren ve sonuçları itibariyle bu alanı derinden etkileyebilecek, sonuç bildirgesiyle bu konudaki doğruların neler olduğunu dikte ettirmeyi amaçladığı izlenimi veren bir kurultayın sonuçlarından kısaca bahsetmekte yarar vardır.⁶¹

2005 yılında gerçekleştirilmiş olan bu kurultayın⁶² sonuçları bakımından bizi öncelikle ilgilendiren husus, din öğretimi alanına öğretmen yetiştirmeyle ilgili olarak alınan kararlar ve bunun kısa bir süre sonra uygulamaya geçirilebilmiş olmasıdır. Kurultayın sonunda “Somut Adımlar ve Açılımlar” başlığıyla kamuoyuna duyurduğu sonuç raporu din eğitimi ve öğretimiyle ilgili olan, bir kısmı bu alandaki kurumlar için olumsuz sonuçlar doğurabilecek, hatta şimdye kadar atılmış olumlu adımları da bir anda yok edebilecek bir dizi kararı içermektedir. Bu kararlar arasında yer alan İlahiyat Fakültesi bünyesindeki İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümlerinin Eğitim Fakültelerine aktarılması 2006 yılında uygulamaya konmuştur.

Eğitim Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirmede 2006-2007 Düzenlemesi

Geride kalan sekiz yıllık sürede çeşitli akademik etkinliklerde Eğitim Fakültelerinde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının çağın gereklerine uygun öğretmen yetiştirmede yeterliliklerinin tartışılır olduğundan söz edilir olmuş ve konuyla ilgili bir takım çözüm önerileri ortaya konmuştur. Yükseköğretim Kurulu da Eğitim Fakültelerinin yöneticileri, öğretim elemanlarıyla konuyu paylaşarak uygulanmakta olan sistemin aksayan yönlerini gidermeye ve geliştirmeye yönelik bir çalışmanın başlatılmasını uygun görmüştür. Yükseköğretim Kurulu 1997’de uygulanmaya başlanan sistemin bir anlamda güncellenmesini sağlamak ve aksayan yönlerini gidermek üzere 2006-2007 yıllarında bir dizi çalışma yapmış ve bunun sonucunda uygulamayla ilgili bir takım kararlar almıştır.⁶³ Bu yeni düzenlemede ilköğretim dal öğretmenleri yetiştirme konusunda öngörülen yenilik ve değişikliklerden konumuzla ilgili bazıları şu şekilde sıralanabilir:

⁶¹ Zaman zaman sunulan bildirimlerine de atıfta bulunduğumuz bu kurultay ile ilgili bir değerlendirme için bakınız: Halit EV, “Din Öğretimi Alanına Öğretmen Yetiştirme Üzerine Yansımaları Bakımından “Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı”na Eleştirel Bir Bakış”, *DEÜİFD*, XXXIII, 2011.

⁶² Kurultayda yer alan bildiri ve sonuç raporu şu şekilde kitaplaştırılmıştır: *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar*, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya, Editör: İkrım Çınar ve Hakan Atılın, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya 2005.

⁶³ YÖK (Temmuz 2007), *age*, s. 63.

-Programların özellikleri dikkate alınarak kompozisyonlarında; alan eğitimi %50-60, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri %25-30, genel kültür %15-20 olacak şekilde esnek bir uygulamaya gidilmiştir.

-Yan alan uygulaması sonlandırılmış, fakültelere kredilerinin %25'ini kendilerinin belirlemelerine imkân verilmiştir.

-Genel kültür derslerinin oranları artırılmıştır.

-“Topluma Hizmet Uygulamaları” adlı yeni bir ders konulmuştur.

-Yeni programın AB ülkeleriyle uygunluk arz ettiği, teknisyen öğretmen yerine, problem çözen ve öğrenmeyi öğreten entelektüel öğretmen yetiştirmenin hedeflendiği belirtilmiştir.

-Genelde Eğitim Fakülteleri Dekanlarının isteği doğrultusunda okul deneyimi uygulamasının birisi kaldırılmış, ders saatleri azaltılmıştır.⁶⁴

Günümüz bireylerinin taşıması gerekenler arasında sayılan özelliklerin yetiştirilecek öğretmenlerden de beklenilir hâle gelmesi önemli bir aşama olarak belirtilmelidir. Ayrıca alan bilgisinin bir bakıma derslerin kompozisyonu içerisinde ağırlığının yükseltileceği şeklinde bir yaklaşımın işaretlerinin verilmesi de -ileride görüleceği üzere, her ne kadar DKAB öğretmenliği alanında buna pek dikkat edilmemişse de- olumlu bir adım olarak görülmelidir. Aslında daha çok genel kültür derslerinin oranları artırılmıştır. “Topluma Hizmet Uygulamaları” adı altında din eğitimi alanında görev yapacak olanların da hizmet öncesinde sahip olmaları gereken bazı duyarlıklarını geliştirmeye dönük bir etkinliğin programa alınmış olması ise oldukça yararlı bir adım olmuştur.

İlköğretim öğretmeni yetiştirme alanındaki bu yeniliklerin dışında ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusunda da bazı yenilikler getirilmiştir. Yükseköğretim Kurulunun 11 Temmuz 2007 tarihli toplantısında kararlaştırıldığı şekilde Eğitim Fakültelerinde 3.5+1.5 olarak bilinen ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin son üç yarıyla bırakıldığı uygulamanın yerine bu derslerin yıllara dağıtılarak beş yıllık birleştirilmiş eğitime geçilmiş, Eğitim Fakültesi dışındaki öğrenciler için ise 4+1.5 şeklindeki uygulamanın devam ettirilmesine karar verilmiş ve ders programları güncellenmiştir.⁶⁵

Böylece 1997'de Eğitim Fakültelerinde yürütülmeye başlanan uygulamanın önü açılmış, bir başka deyişle öğretmen yetiştirmenin entegrasyonel bir yaklaşımla, meslek bilgisi derslerinin yıllar içerisinde dağıtılarak yapılması uygulamasına geçilmiştir. Her ne kadar tezsiz yüksek lisans uygulamasının, alan fakültelerinden mezun olanlar için devam ettirileceği

⁶⁴ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 64-66.

⁶⁵ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 67.

belirtirse de kontenjan sınırlamaları nedeniyle bu öğrencilerin tezsiz yüksek lisans yoluyla öğretmen olmaları büyük ölçüde önlenmiş, diğer taraftan bu uygulamanın tamamen bir sertifika programına dönüşmesinin de önu açılmıştır.

Bu durumda Eğitim Fakültelerinde 3.5 + 1.5 şeklindeki alan fakülteleriyle işbirliği içerisinde yürütülmesi gereken uygulama eksik ve hatalı olduğu düşünülerek meslek bilgisi derslerinin yıllara dağıtıldığı entegrasyonel yaklaşıma geçilmiş ve böylece bir bakıma kâğıt üzerinde var gibi görünen uygulama fiilen de sona erdirilmiştir. Fakat diğer taraftan Eğitim Fakülteleri dışında kalan fakültelerin mezunları için uygulama (4+1,5 şeklindeki lisans ile birlikte tezsiz yüksek lisans) devam ettirilerek bir bakıma 1997 öncesinde pratikte pek başarılı olmadığı görülen sertifika programı uygulamasına dönülmüştür. Böylece sertifika programı anlayışı içerisinde verildiğinde ise nitelikli elemanların yetiştirilmesi oldukça zor olacaktır. Eğitim Fakültelerinin kendi öğrencileri için öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yıllara dağıtılarak verilmesini doğru bir uygulama olarak benimser ve savunurken diğer öğrenciler için bu konuda pek bir şey yapmıyor olmaları ilginçtir.

2010 yılına gelindiğinde ise 4+1.5 şeklindeki tezsiz yüksek lisans uygulamasından tamamen vazgeçilerek bu yanıştan dönülmeye çalışılmış, Eğitim Fakültesi dışındaki Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakültesi gibi kurumların öğrencilerine ve mezunlarına daha önce çeşitli olumsuzluklarına YÖK tarafından da dikkat çekilen sertifika programı düzenlenerek öğretmen olma hakkı kazanmalarının sağlanması yoluna gidilmiştir.

Böyle bir durumda ise Eğitim Fakültelerinin öğretim elemanlarıyla öğrenci sayıları ve ders yüklerindeki uyumsuzluklara yenileri eklenmiş, bu fakültelerin yükleri artırılmış olacaktır. Nitekim hem YÖK’ün 2006’da yaptığı⁶⁶ hem de yapılan bir başka araştırmanın verilerine göre, Eğitim Fakültelerinin öğrenci sayısı arttığı halde öğretim elemanı sayısının bu artışa uygun bir seyir izlemediği, “*ikinci öğretim*” uygulamasının öğretim elemanlarının ders yüklerini aşırı derecede artırdığına dikkat çekilmektedir. Öğretim elemanlarının kendilerini yenilemelerini ve araştırma yapmalarını güçleştirerek insan sermayesinin yanlış kullanılmasına sebep olduğu belirtilen bu durum,⁶⁷ 1997 öncesi sertifika programlarının öğretim elemanlarınca sadece “*para kazanma*” yolu olarak görüldüğü şeklindeki tespitlerin tekrar gündeme geleceğinin bir işareti olarak da görülebilir. Nitekim son günlerde alınan ücretlerin yüksekliği nedeniyle Rektörlüklere gönderdiği yazılardan YÖK’ün, ücret konusunda bir sınır belirlemeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Önceki uygulamada sertifika

⁶⁶ T. C. Yükseköğretim Kurulu (Şubat 2007), *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, Ankara, s. 47, 109-111.

⁶⁷ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 82-85.

programları arasında gerek derslerin sayısı ve dağılımı, gerekse içeriği açısından önemli farklılıklar olduğu, bunun en önemli nedenlerinden biri olarak ilgili kurumlar arasında işbirliği ve eşgüdüm eksikliğinin gösterildiği şeklindeki tespitler de bu tür yorumları destekleyecek niteliktedir. MEB'in konuyla ilgili girişimlerine rağmen ders programlarının standardize edilerek öğretmen eğitiminin gereklerine uygun bir yapıya kavuşturulması bir yana öğretmenlik programlarına öğrenci kayıt kabul koşullarında bile anlayış birliği sağlanmadığı şeklindeki ifadeler de önceki uygulamanın eksikliği ve yeni durumda karşılaşılabilecekleri sorunları hatırlatması bakımından önemlidir.⁶⁸

Eğitim Fakültesi öğrencileri formasyon derslerini yıllar içinde bütünleştirilmiş bir program ile öğretmenlik mesleğine hazırlandıkları duygusunu kuvvetle hissederken diğer fakültelerin öğrencileri bu derslerin alan programlarından kopuk ve dersleriyle bir ilişki kurulmadan, belki de çok kalabalık sınıflarda “*yasak savma*” kabilinden ve “*yama*” gibi aldıkları için öğretmenlik mesleğini benimseme duygusuna sahip olmayacaklardır. Bu yüzden bu derslerin bir sertifika programı anlayışı içerisinde verilmesi etkilerinin asgari seviyeye inmesine sebep olacaktır.

Ancak Eğitim Fakültesinin dışındaki okulların öğrencilerinin öğrenimlerine devam ederlerken aynı zamanda söz konusu sertifika programını da tamamlayarak mezun olma imkânı nedeniyle *dört yılda öğretmen olma* hakkı elde edeceklerken Eğitim Fakültelerinde okuyanlar söz konusu programları *beş yılda* tamamlayarak öğretmen adayı olabileceklerdir.

Yeni uygulamayla ilgili dile getirilen hususları birkaç olumlu yenilikten daha bahsederek tamamlayabiliriz. Bunlardan biri programda yer alan özel öğretim yöntemleri derslerinin öncelikle alan bilgisi öğretim elemanları tarafından verilmesinin önerilmesidir. Bie başka yenilik de programların uygulanmasında, yapılandırmacı felsefeye uygun olarak geliştirilen yeni ilköğretim (hatta ortaöğretim) programlarının gereğine uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması imkânı vermesi ve ders konularının okullardaki derslerle ilişkilendirilmesidir.⁶⁹

DKAB Öğretmenliği Programlarının Eğitim Fakültelerine Alınması

Eğitim Fakülteleri ile ilgili gerçekleştirilen bu güncelleme ve değişikliklere paralel olarak İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü de bu fakültelere aktarılmış ve programı güncellenmiştir (26.05.2006 tarih ve 2006.5.2375 sayılı YÖK Kararı).

⁶⁸ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 34.

⁶⁹ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 66.

YÖK’ten ilgili üniversite rektörlüklerine gönderilen 06.06.2006 tarih ve B: 30.0.EÖB.0.00.00.03.04.05-1694 sayılı yazıda; 26.05.2006 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantısında konunun incelendiği ve 2547 sayılı Kanunun 2880 sayılı Kanunla değişik 7/d-2 ve 7/h maddeleri uyarınca⁷⁰, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere; 10 İlahiyat Fakültesi bünyesinde yer alan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programlarının aynı üniversitelerin Eğitim Fakültesi ile Eğitimi Bilimleri Fakültesine Din Kültürü ve Ahlakı Bilgisi Eğitimi Bölümü olarak aktarılmasına, yeni açılacak olan İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programına 60 öğrenci alınmasına ve Dicle Üniversitesi bünyesindeki İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programının kapatılmasına, mevcut öğrencilerin mezun oluncaya kadar öğrenimlerine devam etmesine karar verildiği belirtilmektedir. Aynı yazıda ayrıca 11.07.1997 tarih ve 97.23.1660 sayılı Yürütme Kurulu Kararında yer alan bazı ifadelerin ve 10.09.1997 tarih ve 97.30.2248 sayılı ve 24.12.1997 tarih ve 97.47.3271 sayılı Yürütme Kurulu kararlarının iptal edildikleri bildirilmektedir.

Ankara, Uludağ ve Dokuz Eylül Üniversiteleri Eğitim Fakültelerindeki yeni bölümlerde Yurtdışı Din Dersi Öğretmenliği yan alanının yer alacağı bildirildiği yazıda, Ortaöğretim DKAB dersleri ile İHL Meslek derslerinin öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusunda da bazı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. 1997 kararında yer alan ilgili madde “Ortaöğretimin, yani liselerin müfredatındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin öğretmen ihtiyacı karşılanıncaya kadar Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Anabilim Dalı bünyesinde yürütülecek üç yıla eşdeğer bir süreyi kapsayan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programının devam etmesine” şeklinde değiştirilmiştir. Bu ifadelerle İHL meslek derslerinin öğretmenlerinden söz edilmeyerek adeta bir taraftan bu liselerin sonraki aşamalarda kapatılacağı üstü kapalı bir şekilde belirtilirken diğer taraftan “*öğretmen ihtiyacı karşılanıncaya kadar*” şeklinde bir sınırlama konularak da yine sonraki aşamalarda adı geçen üniversite bünyesinde devam ettirileceği

⁷⁰ Bu maddelerde; Yükseköğretim Kurulunun bir üniversite içinde fakülte, enstitü ve yüksekokul açılmasına, birleştirilmesi veya kapatılması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek önerilere dayalı kararlar almak ve gereği için Milli Eğitim Bakanlığına sunmak, Yükseköğretim kurumları içinde bölüm, anabilim ve ana sanat dalları ile uygulama ve araştırma merkezi açılması, birleştirilmesi veya kapatılması; konservatuar, meslek yüksekokulu veya destek, hazırlık okul veya birimleri kurulması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek öneriler üzerine karar vermek... ile Üniversitelerin her eğitim-öğretim programına kabul edeceği öğrenci sayısı önerilerini inceleyerek kapasitelerini tespit etmek; insan gücü planlaması, kurumların kapasiteleri ve öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortaöğretimdeki yönlendirme esaslarını da dikkate alarak öğrencilerin seçilmesi ve kabul edilmesi ile ilgili esasları tespit etmek şeklindeki görevlerinden söz edilmektedir.

bildirilen tezsiz yüksek lisans programının da sona erdirileceğine işaret edilmektedir. Nitekim yeni kurulan bölümün adının ortaöğretimi kapsayacak şekilde özellikle herhangi bir öğretim kademesiyle sınırlanmadan belirlenmiş olması da bunu göstermektedir.

İlgili yazıda söz konusu bölüm ya da programların aktarılmasına neden gerek duyulduğundan söz edilmese de daha önce üzerinde durulduğu gibi, 2005’de Malatya’da gerçekleştirilen Kurultay’da bunun gerekçeleri büyük ölçüde ortaya konulmuştur. Eğitim Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme konusunda YÖK’ün hazırladığı dokümanda ise bunun temel gerekçelerinin dile getirildiği söylenebilir. Söz konusu dokümanda, öncelikle öğretmenliğin bir meslek, bu mesleğin kazandırıldığı okulun da öğretmen yetiştiren kurumlar olan “Eğitim Fakülteleri” olduğu, genel eğitimde yer alan 29 öğretmenlik dalının 28’i Eğitim Fakültelerinde yer alırken bunlardan sadece birinin İlahiyat Fakültelerinde yer almasının uygun olmadığına dikkat çekiliyor. Dolayısıyla böyle bir yapılanmaya Öğretim Birliği Yasası çerçevesinde, *sosyal bilim olarak din kültürü* öğretmeni yetiştirmenin bir elden ve bir bütünlük içinde ele alınması amacıyla gidildiği belirtilmektedir. Dile getirilen bir başka gerekçe de yeni yapılanma ile bu dersin öğretmen adaylarının, pedagojinin öne çıktığı eğitim ortamında öteki disiplinlerde eğitim gören arkadaşlarıyla bir etkileşim içinde yetişecekleri beklentisidir.⁷¹

Dikkat edilecek olursa bu kararla, 4 Temmuz 1989 tarih ve 20215 sayılı Resmi Gazetede de yayınlanarak tescillendiği halde, İlahiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştiren bir kurum olarak faaliyet göstermesi sona erdirilmiş, ayrıca İlahiyat Fakültelerinde iken bu alana öğretmen yetiştirmenin bir elden ve bütünlük içerisinde yapılmadığı şeklinde -2005 Kurultayındakine benzer şekilde- bir takım şüpheler uyanmasına yol açılmıştır. Daha önce de dile getirildiği gibi, bu tür yorumları somut bilgi ve belgeye dayanmayan indirgemeci değerlendirmeler olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Bu kararla, 2006 yılına kadar oluşan tecrübe ve birikim, özellikle 1998-2006 arasındaki din dersi öğretmeni yetiştirme konusunda İlahiyat Fakültelerinde ve Din Eğitimi Bilimi alanında oluşan birikim bir anda yok kabul edilmiştir. Eğitim Fakültelerine, Fen-Edebiyat Fakültelerinin görevlerini yüklemenin yanında bu kurumları İlahiyat Fakültesinin de görevini üstelenecek hâle getirme çabası içine girilmiştir.

Tam bu noktada, Eğitim Fakültelerine aktarılmadan önce, yani İlahiyat Fakültelerinde buldukları sırada İlköğretim DKAB Öğretmenliği Programı mezunlarının KPSS’deki başarı durumlarını gözden geçirmek, alınan kararın gerçekçi ve doğru bir karar mı, yoksa bir takım genelleme ve ön kabullerden

⁷¹ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 66-67.

yola çıkılarak mı alınmış olduğunu görmek bakımından yararlı olacağı gibi, karar üzerinde bir daha düşünülmesini sağlamak bakımından da fikir verici olacaktır.

İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI MEZUNLARININ KPSS SONUÇLARI ÜZERİNE

Kamu personeli olarak atanmada bir önkoşul olan ve önceleri farklı isimler altında gerçekleştirilen, 2002 yılından beri KPSS adıyla düzenlenen sınavın sonuçları çeşitli sınırlılıklarına rağmen, birçok eğitim kurumunun mezunlarının niteliğinin değerlendirilmesinde temel bir kriter olma özelliği taşımaktadır. Her ne kadar Eğitim Fakülteleri ve İlahiyat Fakültesi İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü mezunlarını değerlendirmede nesnel olarak başvurulacak yeterli araştırma sonucu bulunmamakta ise de KPSS sonuçları bir takım sınırlılıklarına rağmen bu konuda önemli bazı ipuçları sunmaktadır.

Belki de konuyla ilgili asıl vurgulanması gereken, her ne kadar bu sınavların sonuçları yüksek öğrenimlerini tamamlayan kimselerin herhangi bir mesleğe geçmelerinde ya da iş başvurusu yapabilmelerinde çeşitli kurumlarca bir ön koşul veya kriter olarak kullanılıyor olsa da yükseköğretim kurumlarının bu sınavlara yönelik bir program yürütmedikleri ve böyle bir zorunluluklarının bulunmadığıdır. Öğrencilerin bu sınavlarda başarılı olabilmek için çeşitli kurslara katıldıkları da herkesin malumu olduğuna göre makalenin sonundaki tablolarda verilen bilgilerin bir kurumu öne çıkarırken diğerlerini karalamak gibi bir amacının bulunamayacağı unutulmamalıdır.

İlahiyat Fakültesinin ilgili bölümlerindeki öğrencilerin, Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerindeki öğrencilerden daha yüksek puanlarla üniversiteye girmiş olmalarına bağlı olarak KPSS başarılarının da yüksek olması gayet doğal karşılanabilir. Fakat kimi İlahiyat Fakültelerinde öğretmenlik bilgisi derslerine Din Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinin girmiş olması ve konuyla ilgili bilgiler tasnif edilmiş olmasa da⁷² çok yüksek puanlara sahip öğrenciler tarafından tercih edilen bazı İlahiyat Fakültelerinin öğrencilerinin bu puanların paralelinde yüksek başarı gösterememiş olması da akılda tutulmalıdır.

Farklı öğretmenlik alanlarının mezunlarına ait KPSS sonuçlarının yer aldığı tablolar incelendiğinde ilk anda dikkati çeken bazı hususlar şu şekilde sıralanabilir:

Genel yetenek puanları bakımından (Bkz. Tablo 1);

⁷² Hem Eğitim Fakültelerinin hem de İlahiyat Fakültelerinin ilgili bölümlerinin aralarındaki farkın görülebilmesi için, kaynakçada verilmiş olan ve ÖSYM'nin web sayfasından ulaşılabilen *Yükseköğretim Programlarına Göre Kamu Personeli Seçme Sınavı Sonuçları (2004-2009)* ile ilgili dokümanlara bakılabilir.

- 2004-2009 yılları arasında ilk üçü sırayla, Matematik, İlköğretim Matematik ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri programların mezunları oluşturmakta ve bu sıralama değişmemektedir. Son üç sırayı, yıllara göre değişmekle birlikte Resim-İş, Fransızca ve Müzik programlarının mezunları paylaşmaktadır.

- İlk onda yer alan programların sıralaması ancak son yıllarda çok küçük değişiklikler gösterirken, sıralamadaki değişikliklerin daha çok onuncu sıradan sonra sıklığının arttığı görülmektedir.

- En yüksek puan alan grubun ortalamadan farkı 1.5 standart sapmayı bulurken en düşük puanı alan grubun ortalamadan farkı bir standart sapmadan az olmuştur.

- İlköğretim DKAB Öğretmenliği programından mezun olanlar her yıl dokuzuncu sırada yer almışlar ve puanları ortalamanın hep üzerinde olmuştur.

- Genel olarak sayısal puanla öğrenci alan programların öğrencileri üst sıralarda yer almışlardır.

Genel kültür puanları bakımından (Bkz. Tablo 2);

- İlk üç sırayı tüm yıllarda –sıralama değişmeksizin- Tarih, Sosyal Bilgiler İle Coğrafya programlarının mezunları almıştır. Son üç sırada ise Resim-İş, Fransızca, Müzik ve Okul öncesi programlarının mezunları görülmektedir.

- İlköğretim DKAB öğretmenliği mezunları bu kategoride ilk dört yıl dördüncü, son iki yılda da beşinci sırada yer almıştır ve dolayısıyla puanlarının ortalamadan olumlu yönde uzaklığı daha fazladır. Bir başka deyişle genel yetenek alanına göre bu alanda daha başarılı görünmektedirler.

- İlk sıraları daha çok sözel ve eşit ağırlık öğrencilerinin paylaştığı söylenebilir.

- Genel kültür puanlarının ortalamaları genel yetenek puanlarına göre daha düşüktür.

Eğitim bilimleri puanları bakımından (Bkz. Tablo 3);

- Eğitim bilimleri puanları muhtemelen soru sayısının da fazlalığına bağlı olarak en fazla değişkenlik görülen alan olmuştur. Mesela, Tarih programından mezun olanlar ilk iki yıl ikinci sırada yer alırken sonraki yıllarda yedinci ya da onuncu sıralarda yer almışlardır. Benzer şekilde coğrafya mezunları ilk iki yıl üçüncü sırada sonraki yıllarda ise 6-12 arasında farklı yerlerde olmuşlardır.

- İlköğretim DKAB öğretmenliği mezunları son iki yılın dışında bu alanda hep ilk sırada yer almışlardır.⁷³ İlk sırayı aldıkları yıllardaki puanlarının

⁷³ Öyle anlaşılıyor ki, bu programın Eğitim Fakültelerine aktarılmış olması öğrenci ve öğretim elemanlarının motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemiş, puanların düşmesine yol açan etkenlerden biri olmuştur.

ortalamadan farkı bir standart sapmaya yaklaşmaktadır. Son iki yıldaki puanlarının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

- Bu kategoride de Resim-İş, Fransızca ve Müzik mezunları son sıralarda yer almıştır.

EĞİTİM FAKÜLTESİ DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

İlköğretim dal öğretmenlikleri programlarındaki derslerin ağırlıkları konusunda daha önce verilen oranları, Eğitim Fakültesine Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü olarak aktarılan bölümün oranlarıyla birlikte ele almak konuya olan bakış açısını görmek bakımından bir fikir verebilir. Yukarıda sözü edilen kompozisyonların oranları konusunda programlar arasında önemli farklılıklar göze çarpmaktadır ve bu oranların belirlenmesinde nasıl bir yol takip edildiği ya da hangi esasların dikkate alındığı, neye göre belirlendiği hususları, herhangi bir açıklayıcı bilgiye rastlanılamaması nedeniyle, tam olarak anlaşılamamaktadır. DKAB Öğretmenliği Programının alan bilgisi ağırlığı, ilköğretim Matematik, Görme Engelliler ve Zihinsel Engelliler Öğretmenlikleri programlarına benzer şekilde diğerlerine göre en az seviyededir (Bkz. Tablo 4).

İlahiyat Fakültesinde iken uygulanan bölüm programında 24 saatlik Arapça ve 10 saatlik K. Kerim’in dışında Temel İslam Bilimleri alanında 20 saatlik; İslam Tarihi ve Sanatları alanında 6 saatlik, Felsefe ve Din Bilimleri alanında ise 10 saatlik ders yer almıştır. Dolayısıyla bunların toplamı 70 saat yapmaktadır. Ayrıca toplam 54 saatlik öğretmenlik meslek bilgisi dersleri, 12 saatlik yan alan, 28 saatlik genel kültür ve ortak zorunlu dersler ve 14 saatlik seçimsel dersler ile toplam 178 saatlik bir program söz konusudur (Bkz. Tablo 5).

Tablo 4: 2006 Yılı Düzenlemesine Göre Bazı Öğretmen Yetiştirme Programlarının Kompozisyonu⁷⁴

ÖĞRETMENLİK PROGRAMI	ALAN BİLGİSİ		MESLEK BİLGİSİ		GENEL KÜLTÜR		TOPLAM KRD
	KRD	%	KRD	%	KRD	%	
İlköğr. Matematik	70	47,94	40	27,39	36	24,65	146
Fen Bilgisi	85	55,55	38	24,83	30	19,60	153
Sosyal Bilgiler	83	53,20	41	26,28	32	20,51	156
Türkçe	77	53,10	35	24,13	33	22,75	145
Bilgisayar ve Öğretim Teknoloji.	83	58,45	35	24,64	24	16,90	142
DKAB Eğitimi	72	47,36	38	25	42	27,63	152

⁷⁴ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 207-227’den uyarlanmıştır.

Tablo 5:İlköğretim Dkab Öğretmenliği Bölümünün İlahiyat Fakültesindeki Program Kompozisyonu (1998-2006) ⁷⁵

	ALAN BİLGİSİ						MESLEK BİLGİSİ		GENEL KÜLTÜR		YAN ALAN	
	Temel İslam Bilimleri		İslam Tarihi ve Sanatları		Felsefe ve Din Bilimleri		Saat	%	Saat	%	Saat	%
	Saat	%	Saat	%	Saat	%						
Alan Dersleri	20		6		10		54		28		12	
Arapça	24											
K. Ok.	10											
Toplam	54	30,3	6	3,3	10	5,6	54	30,3	28	15,7	12	6,7
Seçim.	14 (7,86)											
TOPL.	178											

YÖK'ten gönderilen yeni program ise alan bilgisine dâhil edilen 12 saatlik seçimlik dersle birlikte 74 saatlik alan bilgisi dersleri, 8 saatlik alan bilgisi kabul edilen ÖÖY dersleri ile birlikte 52 saatlik öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ile 2 saatliği seçimlik olmak üzere 43 saatlik genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Bunların toplamı 169 (135 Teorik ve 34 Uygulama olmak üzere toplam 152 Kredi) saat etmektedir. Bu derslerin 6 saatlik Arapça ve 6 saatlik K. Kerim'in dışında kalan 14 saatlik kısmının Temel İslam Bilimleri alanında, 11 saatlik kısmının İslam Tarihi ve Sanatları alanında, 25 saatlik kısmının da Felsefe ve Din Bilimleri alanında yer aldığı görülecektir. Bunların hepsi alan bilgisi olarak toplam 62 saat yapmaktadır. Alan bilgisi olarak kabul edilen 12 saatlik seçimlik dersin ise bu alanlardan hangisine ait olacağı önceki programda olduğu gibi yine belirtilmemiştir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6: Eğitim Fakültesi Dkab Eğitimi Bölümünün İlk Programı (2006) ⁷⁶

	ALAN BİLGİSİ						MESLEK BİLGİSİ		GENEL KÜLTÜR	
	Temel İslam Bilimleri		İslam Tarihi ve Sanatları		Felsefe ve Din Bilimleri		Saat	%	Saat	%
	Saat	%	Saat	%	Saat	%				
Alan Dersleri	14	8,28	11		25		44	26,03	41	24,26
Arapça	6	3,55								
Kuran Ok.	6	3,55								

⁷⁵ Ev (2003), *age*, s. 263'ten uyarlanmıştır.

⁷⁶ YÖK, (Temmuz 2007), *age*, s. 223.

Toplam	26	15,38	11	6,50	25	14,79				
Özel Öğr. Yöntem.							8	4,73		
Seçimlik	12 (7,10)								2 (1,18)	
TOPLAM	74 (%43.78)						52 (%30.76)		43 (%25.44)	

İlk programı bu şekilde oluşturulan ve Eğitim Fakültelerine gönderilen bölümün derslerinden Okul Deneyimi bir yarıyla indirilerek yerine üç saatlik yeni bir öğretmenlik meslek bilgisi dersi seçimlik olarak konulmuştur. Bu bilgilerden yola çıkarak Özel Öğretim Yöntemleri derslerinin de öğretmenlik meslek dersleri olarak sayıldığı bir durumda bölümün alan bilgisi bakımından oldukça zayıf kaldığı söylenebilir.

SONUÇ

Cumhuriyetle birlikte atılan adımlarla zaman zaman önemli aşamalar kaydedilmiş olan din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme programları bilimsel ve çağın gereklerine uygun düşen yenilik ve gelişmelerin yanında ideolojik kaygılarla gerçekleştirilmiş olan bir takım müdahalelere de maruz kalmıştır. 2006 yılında alınan karar da ideolojik gerekçelerle yapılan müdahalelerin önemli bir örneğini oluşturmuş ve nihayetinde beklenmedik bir takım durumların ortaya çıkmasıyla karşı karşıya kalınmıştır. Geldiğimiz noktada bir takım sorunların yaşandığı ve gelecekte de başkalarının oluşabileceği anlaşılmaktadır. Bu açıdan mevcut durumun analiziyle konuyu tamamlamakta yarar bulunmaktadır.

Öğrencilerinin daha pedagojik bir ortamda yetişmeleri ve diğer öğretmen adayı öğrencilerle iletişim kurma imkânı vb. sebeplerle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü adıyla Eğitim Fakülteleri bünyesine aktarılan bölümle ilgili mevcut durumda bir dizi çelişki ve sorundan söz etmek mümkündür.

Öncelikle üzerinde durulması gereken husus, bu bölümlerin adı nedeniyle ortaya çıkan yanlış anlamalardır. Çünkü bu şekliyle bölümün ilk ve ortaöğretime öğretmen yetiştirdiği şeklinde bir izlenim uyanmaktadır ki, bunun gerçekte de böyle olduğunu savunanlar bulunmaktadır. Nitekim bu yöndeki görüşler 16-17 Mayıs 2009 tarihlerinde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinin ev sahipliğinde Antalya’da gerçekleştirilen bu bölümlerin ilk koordinasyon toplantısında da dile getirilmiş ve tartışılmıştır. Bu tür bir algılama ve kabulün istenmeyen birtakım durumlara sebebiyet vereceği ortadadır. Birincisi, bölümün programlarında ilk ve ortaöğretim için iki ayrı içerik verilmemiştir. Diğer taraftan böyle bir yaklaşım bölümün öğrencilerini de olumsuz yönde etkileyecek, devamlı bu sorunun cevabının aranmasıyla meşgul olacakları için motivasyonlarının düşmesi söz konusu olabilecektir.

İkinci önemli husus, bölümün amacının tam olarak netleştirilememesi nedeniyle ya da başka bir deyişle, amaçları ve programında net olarak yer alması da ortaöğretime de öğretmen yetiştirdiğinin kabul edilmesi halinde ortaya çıkacak durumla ilgilidir. Çünkü böyle bir durumun fiilen de ortaya çıkması halinde, mezunlarının istihdam alanlarının gittikçe daralmasına bağlı olarak İlahiyat Fakültelerinin zamanla cazibesini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalması söz konusu olacaktır.

Ortaya çıkan bu sakıncayı gidermeye dönük, bölüm mezunlarının sadece ilköğretimde görev almaları ve hatta bunun net bir şekilde anlaşılmasının sağlanması için Eğitim Fakültelerinde İlköğretim Bölümlerine bağlı bir anabilim dalına dönüştürülmesi akla gelebilecek bir çözümdür. Fakat bu tür bir çözümün ileride ne gibi sonuçlar doğuracağına hesabının da iyi yapılması gerekir. Böyle bir adımın karşımıza çıkaracağı temel sorun bu haliyle bile kimi yerlerde kimliksiz bir şekilde devam eden bu bölümlerin zamanla Eğitim Fakültelerinde bir “*sığıntı*” olarak görülmesi tehlikesidir. Ayrıca böyle bir karar ilk başta İlahiyat Fakültesi mezunlarının önünün kesilmesini önleyecek olsa da bu defa karşısında din alanına eleman yetiştiren alternatif bir kurum tesis edilmiş ve din alanında farklı bir öğretmen ve din adamı tipolojisinin oluşmasına yol açılmış olacaktır. Farklı mezhep, cemaat ya da grubun kendi görüşleri doğrultusunda din adamı yetiştirme imkânının resmî olarak bulunmadığı ülkemizde, bu bölümlerin öğrencilerinin okullarında -dinin sadece belli bir yorumunu esas alarak eğitilmeleri de- ilahiyat alanında birkaç öğretim elemanının dışında ilahiyatçıyla karşılaşamayacak olmalarının orta ve uzun vadede bu tür sakıncalarının ortaya çıkması mümkündür.

Burada dikkat çekilmeye çalışılan, öğrencilerin farklı dinî anlayışlara sahip olmaları ya da bir dinî grubun mensubu olmalarının sakıncalı olduğu değil, bu bölümlerin öğrencilerinin ilahiyat ve din alanında farklı görüşlerden ve düşüncelerden bir İlahiyat Fakültesi öğrencisi kadar haberi olmadan mezun olacak olmasıdır. Bu bölümlere yapılan çok az sayıda öğretim elemanı istihdamıyla -din eğitimi anabilim dalında doktorasını tamamlamış olmayı geçiş süreci açısından önemli ve lüzumlu bir şart olarak bile görmeden- çok haklı olarak önceliği temel İslam bilimleri alanındaki elemanlara vererek oluşturulmaya çalışılan yapıyla bu çeşitliliğin sağlanması zor görünmektedir. Bir kısmı henüz doktorasını bile tamamlamamış olan bu öğretim elemanlarının, programda yer alan birçok derse girmek zorunda olmaları ayrı bir handikap oluşturacaktır.

Bölümün adıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan belirsizlik aynı zamanda bir çelişkiyi de barındırmaktadır. Çünkü bölümün ilk ve ortaöğretime tek programla öğretmen yetiştirdiği kabul edildiğinde daha önceden, yani 1997 yapılışında getirilmiş olan ortaöğretim öğretmenlerinin tezsiz yüksek lisans mezunu olması

uygulaması da kendiliğinden sona ermiş olacak ve bazı ortaöğretim öğretmenliklerinde olduğu gibi dört yıla inecektir. Nitekim bu durum, YÖK’ün Eğitim Fakültelerinin dışında kalan okullarda okuyanlara ve mezunlarına pedagojik formasyon sertifikası konusunda verdiği izinle fiilen gerçekleşmiş durumdadır.

Bölümlerin mevcut durumuyla ilgili, yukarıdakiyle bağlantılı olarak ortaya çıkan bir başka sorun da tıpkı 1998-1999 öğretim yılında İlahiyat Fakültesi bünyesinde açılmasına karar verildikten sonra yaşananlara benzer bir durumla karşılaşılmasıdır. Hatırlanacağı üzere, ilk açıldığında adı “İlköğretim DKAB Öğretmenliği Programı” olarak belirlenen bu program ya da bölümün, yıllarca bölüm olup olmadığı tartışılmıştır. Çünkü tek diploma veren bir kurum olarak kabul edilen İlahiyat Fakültelerinde Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Yönetmeliğinin 13. Maddesine göre⁷⁷ üçten fazla bölüm açılmamaktadır ve bu hüküm hâlâ yürürlüktedir. Nitekim bölümlerin Eğitim Fakültelerine aktarılmasından kısa bir süre önce DEÜ Rektörlüğü, durumu düzelterek bölümün de Üniversite Teşkilat Yapısında görülebilmesini sağlamak üzere bir çalışma yürütmüş, fakat neticelendirmeden bölümler Eğitim Fakültelerine aktarılmıştır.

Üzerinde ciddiyetle durulması gereken temel konu ise Eğitim Fakültelerinde DKAB öğretmeni yetişip yetişemeyeceği, yani bunun daha iyi hangi çatı altında başarabileceği meselesidir.

Sadece “*Öğretmen, Eğitim Fakültesinde daha iyi yetişir.*” diyerek meseleyi sloganlaştırmak ne kadar doğrudur? Meseleye din ve ilahiyat alanından bakıldığında Eğitim Fakültelerinin pek de bilimsel olmayan bir tavırla, bu işi sadece kendilerinin “*en iyi*” yapabileceklerini söylemeleri, ülkemiz açısından gittikçe daha da önemli hâle gelen bir alanın ve elemanlarının geleceğinin tehlikeye atılmasına sebep olmaktadır. Çok kültürlülük ve DKAB derslerinin bu anlayışın ülkede yerleşmesinde oynayabileceği rol bakımından konuya yaklaşıldığında meselenin ciddiyeti daha da artmaktadır.

Diğer taraftan her biri ayrı bir bölüm veya fakülte olan alanlarla ilgili olarak Eğitim Fakültesinde aynı zamanda alan eğitimi verilmeye çalışılmasının ne kadar doğru olduğu ve şimdiye kadar edinilen tecrübeyle bunun ne kadar mümkün hâle getirilebildiği üzerinde durulması ve çeşitli araştırmalara dayalı olarak cevapları bulunması gereken bir konudur. Bir başka şekilde ifade edilecek olursa, alan eğitimi veren bölüm ya da fakültelerin işinin de Eğitim Fakültelerinin üzerine yüklenilmiş olmasıyla gerçekten ülkenin kaderinde rol oynayacak dal öğretmenlerinin yetiştirilmesi istenilen seviyede başarılabilenekte

⁷⁷ *Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği*, Resmi Gazete Tarihi: 18.02.1982 Resmi Gazete Sayısı: 17609.

midir? Dolayısıyla Eğitim Fakültelerinin ülkemizin ihtiyacı olan nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinde oynaması gereken rolün üzerinde tekrar düşünmeye ve yeniden bir yapılanmaya gidilmesine acil ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu bağlamda Eğitim Fakültelerinin öncelikli olarak okul öncesi öğretmeni ve sınıf öğretmeni yetiştirme işini nitelikli bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır. Sonrasında ise öğretmen eğitimi alanında üniversitede geçen hizmet öncesi eğitimi ile hizmet sonrasında yer alan adaylık eğitimi ve hizmet içi eğitimi basamaklarının alan eğitimi veren kurumlar ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde yürütülmesinde daha etkin hâle gelmesini sağlayacak şekilde eğitim bilimleri alanında lisansüstü eğitime daha fazla ağırlık vermeleri düşünülmelidir. Böylece diğer alanlardaki öğretmenlerin yetiştirilmelerinde hem etkin rol almaları hem de öğretmen eğitiminde niteliğin artmasına katkı sağlamaları daha somutlaşacaktır.

Avrupa ülkelerine benzer şekilde öğretmen eğitiminin üniversitelerde geçen hizmet öncesinden daha fazla, aday öğretmenlikle başlayan ve hizmet esnasında da devam etmesi gereken kısmının nasıl yapılandırılabilceğinin üzerinde durulmasında fayda bulunmaktadır. Çünkü hizmet öncesine odaklanıldığı ve öğretmen yetiştirmenin sadece bu kısımdan ibaret olarak algılandığı sürece bu kadar kalabalık sınıflarda, kimi zaman derslik bulmanın bile zorlaştığı üniversite ortamında niteliğin artırılması gittikçe zorlaşacaktır. Bu nedenle hizmet öncesinde ücret karşılığı sertifika programları düzenlemek yerine, belki alan eğitiminin de dâhil edilmesiyle geliştirilen bir KPSS sonucunda seçilen öğretmen adaylarını -kendilerine bir miktar ücret de ödeyerek- iyi bir öğretmen eğitimine tabi tuttukten sonra okula göndermenin yollarını aramak gerekecektir. Eğitim Fakülteleri öğretmen eğitimine asıl bu konuda daha fazla katkı sağlayabileceklerdir.

Din eğitimi alanına öğretmen yetiştirme konusunun da bu bağlamda ele alınması halinde öncelikle diğer öğretmen yetiştiren kurumlar gibi tamamen İlahiyat Fakültesi bünyesine alınması düşünülebilir ve yeni öğretmen yetiştirme sistemine uygun hâle getirilmesi için tekrar yapılandırılabilir. Bu durumda Eğitim Fakülteleri bünyesindeki bölüm İlahiyat Fakültesine aktarılmış olacaktır.

Üzerinde durulabilecek –genel öğretmen yetiştirme sisteminin mevcut haliyle devam ettiği, yani öğretmen yetiştirmenin tamamen Eğitim Fakültesi bünyesine olduğu- bir diğer seçenek ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümünün Eğitim Fakültelerinde varlığını sürdürmesidir. Bu durumda ise ilk ve ortaöğretim DKAB derslerinin öğretmenlerini yetiştirecek iki programın geliştirilmesinin yanı sıra sistemin tamamen dışına atılmış durumda olan ve unutulmuş İHL meslek dersleri öğretmenlikleri için de bir programın yer alması gerekmektedir.

Söz konusu ikinci seçeneğin tercih edilmesi hâlinde Eğitim Fakültelerinde yer alan bu bölümlerin öğretim elemanı kadrosu bakımından güçlendirilmesi, özellikle de daha önce İlahiyat Fakültelerinde bu konuda Din Eğitimi Anabilim Dalında oluşan tecrübeden de yararlanılması gerekir. Böylece gerek alan bilgisi, gerekse din eğitimi anabilim dalı öğretim elemanları bakımından güçlendirilen bu bölümlerin sadece öğretmen yetiştirme modelinin bir parçası olarak görülmesinin de önüne geçilmiş olacaktır. Öğretim kadrosunun güçlenmesi ve çeşitlenmesi öğrenciler için daha önce sözü edilen bir takım olumsuz tesirlerden daha az zarar görmelerini de sağlayacaktır.

Genel öğretmen yetiştirme sistemi içerisinde uzun zamandır yerini almış olan ve bu konuda inkâr edilemeyecek seviyede olumlu tecrübelerin olduğu din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme işi, kısır politik çekişmeler ve ideolojilerin etki alanından kurtarılarak ele alınmalıdır. Çünkü bunlar nitelikli, çok taraflı düşünebilen ve hoşgörülü kimseler yerine daha çok zihin ve iradesi yeterince gelişmemiş mensuplar isterler. Bu bakımdan kabiliyetleri müspet yönde geliştirme, kültür üretecek bir hâle getirme gibi önemli sorumluluk taşıyacak öğretmen adaylarının zihnî ve manevî darlık doğuran bu tesirlerden uzak kalması sağlanmalıdır. Onların araştıran, yüksek düşünme becerileri gelişmiş, yaratıcı ve karşılaştığı problemleri çözecek bir zihin yapısına ve bu konularda öğrencilerine örnek olabilecek bir kişiliğe sahip olması için çalışmalıdır.⁷⁸

⁷⁸ Parladır (1986b), *agm*, s. 130-131.

Tablo 1: 2004- 2009 Yılları Arasında Kamu Personeli Seçme Sınavı (Kpss) Sonuçlarına Göre Bazı Öğretmenlik Alanlarının **Genel Yetenek** Başarı Sıralaması

ÖĞRETİM ENLİK PROGRAMLARI	GENEL YETENEK											
	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI
Matematik	51,29	1	50,96	1	51,13	1	52,84	1	51,93	1	47,69	1
İlköğretim Matematik	48,75	2	47,82	2	48,80	2	51,95	2	50,99	2	45,9	2
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri	47,85	3	46,53	3	46,57	3	49,89	3	48,22	3	41,23	3
Fizik	46,37	4	45,77	4	44,63	4	47,71	5	46,30	5	40,22	5
Kimya	45,74	5	45,31	5	44,27	6	47,15	6	45,29	6	38,58	6
Fen Bilgisi	45,49	6	44,15	6	44,28	5	48,79	4	47,09	4	40,64	4
Biyoloji	44,25	7	43,82	7	42,50	7	46,04	7	44,09	7	37,43	8
Sınıf	39,86	8	39,74	8	39,43	8	44,82	8	42,55	8	37,63	7
İlköğretim DKAB	38,13	9	37,52	9	36,40	9	41,51	9	39,75	9	35,34	9
Türk Dili ve Edebiyatı	36,28	10	36,02	10	34,28	11	38,16	11	34,19	11	30,74	11
Coğrafya	35,95	11	34,53	13	32,64	12	36,73	13	31,96	12	28,42	12
Türkçe	35,89	12	35,63	11	34,68	10	39,27	10	37,60	10	34,8	10
Tarih	35,13	13	34,67	12	31,86	13	35,17	14	31,93	13	28,22	14
İngilizce	32,52	14	31,90	15	30,57	14	34,68	15	30,68	15	28,35	13
Sosyal Bilgiler	32,23	15	31,77	16	30,21	15	34,53	16	31,17	14	28,15	15
Okul Öncesi	31,47	16	32,07	14	29,61	16	37,21	12	27,37	16	26,36	16
Resim-İş	26,22	17	26,26	19	24,90	18	28,34	17	25,15	17	23,53	17
Fransızca	26,11	18	26,27	18	24,65	19	26,67	19	24,16	19	24,24	18
Müzik	26,06	19	26,54	17	25,10	17	27,69	18	24,75	18	22,6	19
Genel Ortalama	35,91		35,83		33,66		37,87		34,71		31,17	
Standart Sapma	10,27		9,79		10,35		10,84		11,39		9,65	

Kaynak: *Yükseköğretim Programlarına Göre Kamu Personeli Seçme Sınavı Sonuçları(2004-KPSS Temmuz Dönemi)*, ÖSYM Yayınları No: 2004-7, Ankara;

Tablo 2: 2004- 2009 Yılları Arasında Kamu Personeli Seçme Sınavı (Kpss) Sonuçlarına Göre Bazı Öğretmenlik Alanlarının **Genel Kültür** Başarı Sıralaması

ÖĞRETİMCİLİK PROGRAMLARI	GENEL KÜLTÜR											
	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI
Tarih	42,31	1	42,28	1	43,68	1	44,08	1	42,36	1	38,6	1
Sosyal Bilgiler	39,48	2	39,91	2	41,87	2	43,22	2	40,96	2	38,2	2
Coğrafya	38,93	3	38,85	3	41,10	3	42,89	3	40,43	3	37,99	3
İlköğretim DKAB	37,68	4	38,64	4	39,39	4	39,94	4	36,92	5	34,19	5
Türk Dili ve Edebiyatı	35,95	5	36,02	5	36,67	6	38,18	6	34,93	8	32,55	6
Türkçe	35,69	6	35,76	6	37,07	5	38,15	7	37,11	4	35,48	4
Sınıf	30,83	7	31,60	7	32,64	8	35,17	9	33,90	10	30,69	10
İngilizce	30,80	8	29,61	10	30,91	12	32,90	12	32,44	12	30,29	11
Fen Bilgisi	30,52	9	31,32	8	33,47	7	36,73	8	36,29	6	29,47	12
Biyoloji	30,51	10	29,54	11	31,75	10	32,55	14	33,36	11	31,69	9
Matematik	30,37	11	29,79	9	31,06	11	34,82	11	34,90	9	31,72	8
Okul Öncesi	29,58	12	25,32	17	26,69	17	29,40	16	25,34	18	23,48	18
Fizik	29,32	13	28,24	14	29,21	14	39,44	5	31,96	14	27,48	14
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri	29,02	14	26,64	16	29,79	13	32,60	13	32,02	13	28,84	13
Kimya	28,86	15	28,35	13	28,88	15	29,41	15	31,53	15	27,19	15
İlköğretim Matematik	27,83	16	29,19	12	32,16	9	35,01	10	35,14	7	32,09	7
Fransızca	27,23	17	27,61	15	28,56	16	28,68	17	26,73	17	24,75	17
Resim-İş	23,79	18	22,94	18	25,48	18	28,34	18	28,33	16	25,49	16
Müzik	20,30	19	19,66	19	22,21	19	22,05	19	21,51	19	18,94	19
Genel Ortalama	27,99		28,73		28,57		31,12		28,00		26,65	
Standart Sapma	9,94		11,15		11,08		11,35		11,71		10,93	

Tablo 3: 2004- 2008 Yılları Arasında Kamu Personeli Seçme Sınavı (Kpss) Sonuçlarına Göre Bazı Öğretmenlik Alanlarının **Eğitim Bilimleri** Başarı Sıralaması

ÖĞRETMENLİK PROGRAMLARI	EĞİTİM BİLİMLERİ											
	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI	ORTALAMA	BAŞARI SIRASI
İlköğretim DKAB	79,48	1	87,80	1	86,64	1	88,83	1	62,39	6	67,66	7
Tarih	77,95	2	85,25	2	82,12	10	85,83	7	62,39	7	66,37	10
Coğrafya	74,93	3	83,90	3	85,09	6	85,25	8	59,79	10	65,85	12
Sosyal Bilgiler	74,90	4	83,01	5	85,89	2	87,42	4	62,85	5	67,32	11
Türk Dili ve Edebiyatı	74,59	5	82,36	9	82,29	9	82,36	12	57,11	13	64,01	13
Türkçe	73,73	6	83,30	4	85,72	3	86,06	6	63,52	3	72,14	3
Fen Bilgisi	73,63	7	82,81	6	85,58	4	88,83	2	65,95	1	72,33	2
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri	73,07	8	81,97	11	82,90	8	84,69	9	61,55	8	70,55	5
Sınıf	72,94	9	82,68	7	85,39	5	87,89	3	62,98	4	69,36	6
İngilizce	72,84	10	80,97	12	81,73	11	83,86	10	60,23	9	67,6	8
Biyoloji	71,14	11	79,72	13	77,62	14	79,11	14	58,04	12	67,4	9
Matematik	70,84	12	82,37	8	81,70	12	82,42	11	59,56	11	71,07	4
Okul Öncesi	70,77	13	75,47	16	78,02	13	81,59	13	50,48	15	54,67	16
İlköğretim Matematik	69,93	14	82,35	10	84,63	7	86,82	5	65,57	2	74,49	1
Kimya	68,39	15	77,46	14	73,41	15	72,80	16	51,88	14	62,66	15
Fizik	68,37	16	76,80	15	72,23	16	72,91	15	50,10	16	62,71	14
Resim-İş	56,57	17	64,04	18	68,99	17	71,73	17	50,02	17	53,49	17
Fransızca	55,32	18	64,36	17	67,37	18	64,10	18	40,97	18	47,97	18
Müzik	51,02	19	59,60	19	64,89	19	62,22	19	40,97	19	43,87	19
Genel Ortalama	62,22		72,65		72,79		74,92		52,35		59,71	
Standart Sapma	18,15		18,82		20,05		22,16		20,33		20,62	

KAYNAKÇA

- ADEM, Mahmut (2005), “Laik Eğitim”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkram Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 68-80, Malatya.
- AKÇAMETE, Gönül (2005), “Öğretim Birliği Yasası Kapsamında Din Öğretimi ve Öğretmen”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkram Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 508-518, Malatya.
- AKYÜZ, Yahya (2005), “Meslekleşmeye Etkisi Açısından Cumhuriyet Dönemi Öğretmen Atamaları”, *V. Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, Eğitim, Cilt IV, Yayına Hazırlayan: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, ss. 3-20, Ankara.
- AYDIN, M. Şevki (2005), *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- BİLGİN, Beyza (2005), “T.C. Devletinin Din Politikaları: Din Eğitimi”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkram Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 87-108, Malatya.
- BASKAN, Gülsün Atanur (2001), “Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, ss. 16-25.
- CONRADS, E. I. (2009), *Systemisch-konstruktivistische Ansätze und ihre mögliche Perspektivein der Religionspädagogik und –didaktik mit Blick auf den Religionsunterricht an Berufskollegs*, Von der Philosophischen Fakultät der Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen zur Erlangung des akademischen Grades einer Doktorin der Philosophie genehmigte Dissertation, Tag der mündlichen Prüfung: 13.05.2009, Diese Dissertation ist auf den Internetseiten der Hochschulbibliothek online verfügbar. Alındığı Yer: <http://darwin.bth.rwth-aachen.de/opus/volltexte/2009/2828/>, İndirildiği Tarih: 28.01.2010.
- DURUSOY, Gertrude-Gönül Durukafa (1996), “A Comparative Study On Teacher Training In German And Turkish Universities”, *Teacher Training For The Twenty First Century*, Editör: Galip Karagözoğlu, ss. 213-220, İzmir.

- EŞME, İsa (2005), “Laik Eğitime Bakış”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 49-57, Malatya.
- EV, Halit (2001a), “Türkiye ve Almanya (Kuzey Ren Westfalya Eyaleti)’nın Din Dersi Öğretmeni Yetiştirme Sistemi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIII, ss. 131-160, İzmir.
- EV, Halit (2001b), “İlahiyat Fakülteleri İle İlgili Bir Model Önerisi”, *Tabula rasa-felsefe-teoloji*, Yıl: 1, Sayı: 2, ss. 129-1149, Isparta.
- EV, Halit (2003), *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir.
- FLORNES, Kari (2003), “Çoğulcu Toplumların Okullarında Zorunlu Din Öğretimi”, Çev: Şehbal M. Gökdağ, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar 28-30 Mart 2001-İstanbul*, ss. 143-154, ME Basımevi, Ankara.
- KAVCAR, Cahit (2002), “Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 1, ss. 1-14, Ankara.
- KAVCAR, Cahit (2005), “İlahiyat Fakültesinde Öğretmen Yetiştirme”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar ve Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 500-507, Malatya.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla ve diğ. (2003), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, 4. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- MEHMEDOĞLU, Yurdagül Konuk (1998), *1838’den 1920’ye Örgün Eğitimde Din Eğitimi ve Öğretimi*, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- OKÇABOL, Rifat (2005), “Türkiye Cumhuriyeti Eğitimi Sisteminin Kuruluş Mantığı ve Temelleri”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkrâm Çınar-Hakan Atılğan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 16-30, Malatya.
- OKUTAN, Ömer (1980), *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretimi Öğretmeni Yetiştirme Sorunu*, AÜ Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- ÖSYM (2004), *Yükseköğretim Programlarına Göre Kamu Personel Seçme Sınavı Sonuçları Kitabı (2004-KPSS Temmuz Dönemi)*, ÖSYM Yayınları, No: 2004-7, Ankara.
- ÖSYM (2005), *Yükseköğretim Programlarına Göre 2005 Kamu Personel Seçme Sınavı Sonuçları Kitabı*,
<http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF8FE9074FF19B00056D0BC216A9778CD0>, Alındığı Tarih: 01.02.2006.
- ÖSYM (2006), *Yükseköğretim Programlarına Göre 2006 Kamu Personel Seçme Sınavı/1 Sonuçları Kitabı*,
<http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF8FE9074FF19B00055CDBAED4AD3E38F7>, Alındığı Tarih: 08.03.2007
- ÖSYM (2007), *Yükseköğretim Programlarına Göre 2007 Kamu Personel Seçme Sınavı Sonuçları Kitabı*,
<http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF404F9755767D76FF2A50B7665CCB91F6>, Alındığı Tarih: 26.01.2008
- ÖSYM (2008), *Yükseköğretim Programlarına Göre 2008 Kamu Personel Seçme Sınavı (Lisans) Sonuçları Kitabı*,
<http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF88F742D0D711251CF5FB66844089127>, Alındığı Tarih: 19.01.2009
- ÖSYM (2009), *Yükseköğretim Programlarına Göre 2009 Kamu Personel Seçme Sınavı (Lisans) Sonuçları Kitabı*,
<http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFD4AF1EF75F7A7968200939029BD88404>, Alındığı Tarih: 26.08.2010
- ÖZOĞLU, Süleyman Çetin (2005), “Din Öğretiminin Eğitim Bilimleri Boyutu”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar, İnönü Üniversitesi 7-9 Nisan 2005 Malatya*, Editör: İkram Çınar ve Hakan Atılgan, İnönü Üniversitesi Yayınları, ss. 322-333, Malatya.
- ÖZPOLAT, Abdulkvahap (Yaz/2008), “İnkılâpçı ve Muhafazakâr Devlet-Toplum Anlayışlarının Eğitim ve Öğretmenlik Mesleğindeki Yansımaları”, *Milli Eğitim*, Sayı 179, ss. 230-240.
- ÖZTÜRK, Cemil (2005), “Cumhuriyet Döneminde İlköğretim ve Genel Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılanma”, *V. Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, *Eğitim*, Cilt IV,

Yayına Hazırlayan: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, ss. 31-62, Ankara.

ÖZTÜRK, Veli (1990), *Cumhuriyet Dönemi Millî Eğitim Şûralarında Din Eğitimi ve Öğretimi İle İlgili Alınan Kararlar ve Değerlendirilmesi*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

ÖZTÜRK, Veli (1997), *Türkiye’de Din Eğitimi ve Siyaset (TBMM Zabıtlarında Din Eğitimi Tartışmaları 1920-1990)*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

PARLADIR, Selahattin (1986a), *İslam’da Örgün Din Eğitimi*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

PARLADIR, Selahattin (1986b), “Öğretmenliğin Dünü, Bugünü”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, DEÜ Yayınları, 121-134, İzmir.

RESMÎ GAZETE, Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği, Resmi Gazete Tarihi: 18.02.1982 Resmi Gazete Sayısı: 17609.

T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Millî Eğitim Şûraları Kararları*, Alındığı Yer: <http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm>, Alındığı Tarih: 06.10.2009.

T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Millî Eğitim Temel Kanunu*, Kanun No: 1739.

T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Tebliğler Dergisi*, 23 Ekim 1967, Sayı: 1475

T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (1991), *Yedinci Millî Eğitim Şûrası(5-15 Şubat 1962)*, Tıpkı Basım, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

T. C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (Şubat 2007), *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, Ankara.

T. C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (Temmuz 2007), *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*, Ankara, (Alındığı Yer: <http://www.yok.gov.tr/content/view/16/52/>, Alındığı Tarih: 20.08.2010).

TOSUN, Cemal (2005a), “Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni ve Din Görevlisi Yetiştirme Alanında Değişme”, *V. Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, *Eğitim*, Cilt IV, Yayına Hazırlayan: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, ss. 85-111, Ankara.

TÜRK, Ercan (1999), *Türk Eğitim Sistemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.